

Nous comportaments residencials a les llars catalanes

Cristina López Villanueva

FUNDACIÓ
fundació
JAUME
jaume
BOFILL
Bofill

Informes breus #36

PaD

Panel
de Disguallats
a Catalunya

2001-2011

10
anys

Nous comportaments residencials a les llars catalanes

Cristina López Villanueva

Nous comportaments residencials a les llars catalanes

Cristina López Villanueva

Cristina López Villanueva és professora del Departament de Teoria Sociològica, Filosofia del Dret i Metodologia de les Ciències Socials de la Facultat d'Economia i Empresa de la Universitat de Barcelona. Imparteix, entre d'altres, les matèries d'Anàlisi Demogràfica i Teoria de la Població. També és investigadora del Grup de Recerca Territori, Població i Ciutadania, i autora de l'informe *Evolució i tendències de les llars, les famílies i les persones a la ciutat de Barcelona*, de l'Ajuntament de Barcelona.

Informes Breus és una col·lecció de la Fundació Jaume Bofill en què s'hi publiquen els resums i les conclusions principals d'investigacions i seminaris promoguts per la Fundació. També inclou alguns documents inèdits en llengua catalana. Les opinions que s'hi expressen corresponen als autors.

Les publicacions de la Fundació Jaume Bofill estan disponibles per a descàrrega al web www.fbofill.cat.

Primera edició: març 2012

© del text: Cristina López Villanueva.

© d'aquesta edició:

Fundació Jaume Bofill, 2011

Provença, 324

08037 Barcelona

fbofill@fbofill.cat

<http://www.fbofill.cat>

Edició a cura de la Fundació Jaume Bofill

Disseny: Amador Garrell

Maquetació: Jordi Vives

ISBN: 978-84-85557-91-2

DL: B-10.551-2012

Impressió: Service Point F.M.I. S.A

Índex

Resum	9
1. INTRODUCCIÓ	11
2. FONTS I METODOLOGIA	15
3. DINÀMIQUES DEMOGRÀFIQUES RECENTS A CATALUNYA	21
La fecunditat	24
La unió i la ruptura: nupcialitat, cohabitació, divorci i separació	27
Esperança de vida i longevitat	31
Migracions	33
Estructura de la població	34
La segona transició demogràfica a Catalunya	36
4. LA TIPOLOGIA I LA COMPOSICIÓ DE LES LLARS A CATALUNYA SEGONS EL PAD	39
Dimensió de les llars	41
Tipologia de les llars a Catalunya	
La composició de les llars segons els tipus	49
· Les persones que viuen soles	50
· Les llars sense nucli	52
· Les parelles sense fills	54
· Les parelles amb fills	56
· Les llars monoparentals	58
· Les llars extenses i múltiples	60
5. ESTRUCTURA DIFERENCIAL DE LES LLARS A CATALUNYA	63
Les llars de la població estrangera	65
Ingressos i llars	69
Habitatge i règim de tinença	72
Les llars en el territori	75
6. UNA PERSPECTIVA LONGITUDINAL	81
7. CONCLUSIONS	89
BIBLIOGRAFIA	97
ÍNDEX DE GRÀFICS I TAULES	101

RESUM

Aquest treball té com a objectiu analitzar l'evolució, l'estructura i la composició de les llars a Catalunya, tant des d'una perspectiva transversal com longitudinal, a partir de l'explotació de les dades del Panel de Desigualtats a Catalunya, complementat amb el suport d'altres fonts.

Des dels anys vuitanta, les llars catalanes han experimentat transformacions profundes que s'inscriuen en el marc d'una sèrie de canvis en la dinàmica demogràfica i en els estils de vida. Les mutacions en la tipologia i composició de les llars s'han produït a Catalunya amb un calendari més tardà que a la resta de regions de l'Europa del nord i occidental, però amb gran intensitat i rapidesa.

El treball aborda, en primer lloc, l'evolució de la dinàmica demogràfica recent a Catalunya i el seu impacte sobre l'estructura i composició de les llars. En segon lloc, analitza com són les llars a Catalunya: la dimensió, la tipologia i les característiques de les persones que hi resideixen. En tercer lloc, s'estudien les estructures diferencials segons nacionalitat, nivell d'ingressos, règim de tinença de l'habitatge i distribució territorial i, finalment, es fa una anàlisi longitudinal sobre els canvis de morfologia.

1 Introducció

Aquest treball té com a objectiu analitzar l'evolució, l'estructura i la composició de les llars a Catalunya, tant des d'una perspectiva transversal com longitudinal, a partir de l'explotació de les dades sobre llars i famílies d'una font nova i relativament poc utilitzada com és el Panel de Desigualtats Socials a Catalunya, que elabora la Fundació Jaume Bofill des de l'any 2001.

En poc més de vint anys, les llars de Catalunya han experimentat intenses i ràpides transformacions, tant pel que fa a la morfologia com a les característiques de les persones que hi resideixen.

Els motius que hi ha en la base d'aquests canvis profunds s'inscriuen en el marc de l'anomenada segona transició demogràfica (Van de Kaa, 1987; Lesthaeghe, 1991), que descriu i explica les transformacions en matèria de fecunditat (per sota del nivell de reemplaçament, a edats més tardanes i no necessàriament dins del matrimoni), de nupcialitat (baixa, tardana i amb un fort increment de la ruptura i augment de la cohabitació), de longevitat (que experimenta un gran increment) i d'immigració (amb fort augment als països europeus a partir de la segona meitat dels anys seixanta), i sobretot analitza quin és l'impacte d'aquesta evolució demogràfica en les maneres de formar o dissoldre una llar i en la seva composició.

A Catalunya aquests canvis es produeixen de manera més tardana que en altres regions de l'Europa del Nord o de l'Europa occidental, però succeeixen amb gran intensitat i amb una rapidesa excepcional.

És, doncs, en aquest context que cal interpretar les transformacions significatives que han experimentat les llars catalanes des dels anys vuitanta. Per aquest motiu, abans d'iniciar l'anàlisi de la tipologia i la composició de les llars, es confecciona un capítol amb el títol *Dinàmiques demogràfiques recents a Catalunya* en què s'analitza la dinàmica demogràfica que ha experimentat Catalunya des de l'any 1975 pel que fa a la fecunditat, la nupcialitat, la longevitat i les migracions, i quins han estat els motius principals que han retardat el calendari i han singularitzat aquesta evolució.

Posteriorment, s'estudia quin és l'impacte d'aquesta evolució sobre l'estructura i la composició de les llars. En el capítol *La tipologia i la composició de les llars a Catalunya segons el PaD* s'analitza la dimensió de les llars i se n'explica la reducció mitjana pel que fa al nombre de membres; s'examina la tipologia de les llars i la seva diversificació, i finalment s'estudien les característiques de les persones que resideixen en cadascuna d'aquestes llars i es desvetllen perfils diferents que s'emascaren sota una mateixa tipologia.

En el capítol *Estructura diferencial de les llars a Catalunya* s'analitzen llars que presenten estructures diferenciades en funció de la nacionalitat, del nivell d'ingressos i del règim de tinença de l'habitatge, i també s'estudia la tipologia de les llars al territori tenint en compte la dimensió de la de població del municipi.

Finalment, s'ofereix *una perspectiva longitudinal* (i aquí rau el gran valor de la font utilitzada) en què s'examinen els canvis en la tipologia que una llar experimenta des del moment inicial (any 2001) fins al moment final, i els principals motius d'aquestes transformacions.

② Fonts i metodologia

L'estructura i la composició de les llars i les famílies es poden estudiar a partir d'un exigu nombre de fonts. Pel que fa a les que són exhaustives a tota la població, destaquen, d'una banda, el Cens (INE) i, d'altra banda, el Padró Continu (INE).

El Cens —que és la font que més dades aporta a escala sociodemogràfica— permet reconstruir les llars a partir de la pregunta núm. 2, tot i que la periodicitat desenal no permet copsar les transformacions recents, justament en un context de grans canvis.

El Padró Continu és una font que registra individus. A partir d'una explotació específica es poden conèixer les característiques de les persones (sexe, edat, lloc de naixement i nacionalitat) que resideixen en un mateix domicili, però no és la seva finalitat aportar informació sobre les relacions de parentiu o no que les persones mantenen entre elles i, per tant, no es poden construir tipologies segons el tipus de nucli.

Fora de les fonts exhaustives de tota la població, hi ha algunes enquestes que contenen informació sobre llars, com l'*Encuesta de fecundidad y familia* (CIS) feta a les dones més grans de 15 anys a l'Estat espanyol, més dedicada a la fecunditat que a les famílies, o l'*Encuesta de población activa* (EPA, INE), que tot i que tampoc és una font destinada a recollir informació sobre llars, el seu qüestionari permet

recollir dades sobre l'estructura i la composició de les llars de la població activa. Altres fonts, com l'*Encuesta de condiciones de vida de la población española*, permeten recollir alguna informació sobre l'estructura de les llars, malgrat estar destinada a estudiar la pobresa, la desigualtat i les condicions socials. Totes les enquestes citades es realitzen per a l'àmbit de l'Estat espanyol.

En el cas de Catalunya, hi ha l'actual *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població*, antiga *Enquesta metropolitana* realitzada per l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans, i ara impulsada juntament amb l'Institut d'Estadística de Catalunya, en què es recull una breu informació sobre les llars de Catalunya i la Regió Metropolitana de Barcelona; les dades més recents corresponen a l'any 2006.

D'altra banda, l'Institut d'Estadística de Catalunya va elaborar l'any 2007 el projecte d'*Enquesta demogràfica a Catalunya*, que, tot i ser global, recull amb força exhaustivitat la informació referent a llars i famílies.

En totes aquestes fonts, atès que la finalitat no és estudiar les llars, difícilment es pot obtenir informació directa sobre la formació i dissolució de les unitats residencials i tampoc sobre els motius que menen a formar o dissoldre una llar. D'altra banda, la perspectiva longitudinal es té present d'una manera escassa o nul·la. Tot i que en algunes d'aquestes enquestes hi figuren preguntes retrospectives i, per tant, es poden reconstruir biografies, no es pot fer el seguiment de la mateixa persona i de la mateixa llar al llarg del temps, cosa que sí que permet fer el Panel de Desigualtats Socials a Catalunya (PaD).

D'aquesta manera, l'àmbit específic circumscrit a Catalunya, la munió i el detall de la informació recollida per a les llars i la perspectiva longitudinal fan del Panel una font que obre multitud de possibilitats per a l'estudi de les llars.

Les diferents onades del PaD s'elaboren anualment des de l'any 2001. La sisena onada (que ha estat l'explotada en l'anàlisi transversal) recull informació sobre 1.353 llars i 3.831 individus. La recollida d'informació es fa mitjançant una entre-

vista personal a la llar. La selecció de les llars per entrevistar segueix un mètode multietapes d'estratificació sistemàtica per seccions censals.

En aquest treball s'han fet dos tipus d'explotació del PaD: una de transversal i una altra de longitudinal.

En l'explotació transversal s'ha analitzat la sisena onada, corresponent a l'any 2007, i s'ha comparat amb altres moments i altres fonts, com ara el Cens. S'han reconstruït i recodificat les llars segons la tipologia clàssica proposada per Ham-mel i Laslett (1974)¹ i s'han analitzat les característiques dels individus que hi resideixen.

D'altra banda, s'ha fet una explotació longitudinal amb l'objectiu de copsar la dinàmica de les llars, a través de les altes i les baixes de les persones entre la primera (2001) i la quarta onada (2005).²

La Fundació Jaume Bofill ha facilitat les matrius de dades, i l'explotació d'aques-tes dades s'ha dut a terme gràcies a la col·laboració dels estadistes Maria Pujol i Sergi Fàbregas, i la col·laboració de Sílvia Casola, que han passat les matrius

.....

1. La tipologia de llars proposada pel Grup de Demografia Històrica de Cambridge és una de les més completes per analitzar les llars, ja que les classifica atenent el nombre i el tipus de nucli. Un nucli és definit pel lligam de parentiu més estret, que és l'aliança i/o filiació. D'aquesta manera, es poden establir quatre tipus diferents de nucli: les parelles sense fills, les parelles amb fills i els pares o les mares amb fills. Els nuclis poden ser simples (sense cap persona més) o extensos (amb alguna persona més, que pot tenir relació o no de parentiu amb la resta dels membres de la llar). Les llars múltiples són les formades per dos nuclis o més. La tipologia de llars que proposen és la següent: llars unipersonals, llars sense nucli, parelles sense fills sense altres persones, parelles amb fills sense altres persones, mares amb fills sense altres persones, pares amb fills sense altres persones, parelles sense fills amb altres persones, parelles amb fills amb altres persones, mares amb fills amb altres persones, pares amb fills amb altres persones i llars múltiples.

2. També cal subratllar que tot i que la recollida de dades del PaD de la primera onada es va enca- valcar entre l'any 2001 i el 2002, en el decurs d'aquest treball ens hi referim com a dades del 2001 per facilitar-ne la lectura.

a formats compatibles per analitzar-les posteriorment amb SPSS i han construït les principals taules de contingència que aquí es presenten.

La relativa curta trajectòria del PaD permet observar encara pocs canvis en la dinàmica de les llars i, per aquest mateix motiu, en la redacció d'aquest treball s'ha recorregut a altres fonts complementàries que ofereixen una profunditat temporal més àmplia; així, per exemple, s'ha utilitzat el Cens de Població per als anys 1981, 1991 i 2001 (just en el moment en què s'inicia el PaD).

Així mateix, s'han utilitzat fonts complementàries, com ara el Cens de 1981, 1991 i 2001, i dades provinents del *Moviment natural de la població*, de l'*Estadística de nulidades, separaciones y divorcios*, i de l'*Estadística de variaciones residenciales*, i també informació del Padró per fer una breu introducció a la dinàmica demogràfica que té relació amb la dinàmica i la transformació de les llars i les famílies.

3 Dinàmiques demogràfiques recents a Catalunya

Els canvis en els comportaments demogràfics que tenen lloc a Catalunya a partir de la dècada dels anys vuitanta són en la base de la situació actual de la composició de les llars catalanes i n'han condicionat l'evolució.

Per això mateix, en aquest apartat s'ofereix una panoràmica de quina ha estat aquesta dinàmica a partir de dades del *Moviment natural de la població*, de l'*Estadística de nulidades, separaciones y divorcios*, de l'*Estadística de variaciones residenciales*, i de les revisions padronals i del Padró Continu.

Les transformacions demogràfiques que experimenta Catalunya a partir dels anys vuitanta s'inscriuen en el marc de l'anomenada segona transició demogràfica (Van de Kaa, 1987; Lesthaeghe, 1991), que descriu els canvis de comportament en matèria de fecunditat (per sota del nivell de reemplaçament, a edats més tardanes i no necessàriament dins del matrimoni), de nupcialitat (baixa, tardana i amb un fort increment de la ruptura i augment de la cohabitació), de longevitat (augment de l'esperança de vida) i d'immigració (que intensifica el flux). Aquestes mutacions comencen a tenir lloc a l'Europa del nord a partir de la segona meitat dels anys seixanta del segle passat, però a Catalunya i a Espanya no ho fan, com ja s'ha anunciat, fins ben entrada la dècada dels anys vuitanta. Quins són els elements que actuen per retardar el calendari?

D'altra banda, aquestes transformacions en el comportament demogràfic tenen un impacte clar en la tipologia i composició de les llars. En el cas de Catalunya, aquests canvis semblen estar continguts i no es visibilitzen fins a la dècada dels noranta. Quins són els mecanismes de contenció? Catalunya i Espanya, com després s'explicarà, han experimentat una peculiar evolució demogràfica.

LA FECUNDITAT

La davallada de la fecunditat per sota dels nivells de reemplaçament, l'endarreriment de l'edat en la maternitat per sobre de la trentena i el naixement dels fills fora del matrimoni signifiquen una veritable revolució en les pautes de comportament reproductiu de la població.

En el cas de Catalunya, des de l'any 1975, s'observa una davallada de la taxa bruta de natalitat,³ que passa del 20,10‰ a l'11,69‰ de l'any 2009. En poc més de trenta anys la taxa de natalitat s'ha reduït a gairebé la meitat i ha deixat enrere fecunditats mitjanes de 2,86 fills per dona per presentar indicadors sintètics de fecunditat⁴ que amb prou feines superen els 1,5 fills per dona. El calendari de la maternitat s'ha desplaçat, de manera que s'ha retardat el naixement del primer fill en gairebé cinc anys, dels 25 anys s'ha passat als 30.

Però el que veritablement constata aquest canvi de comportament és l'increment de la proporció de fills de mare no casada. Mentre que l'any 1975 els fills nascuts fora del matrimoni eren el 2,19% del total de naixements, l'any 2009 representen el 38,57%.

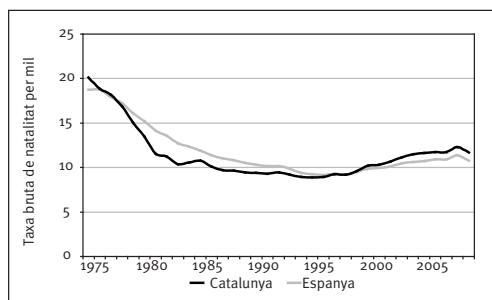
Cal explicar la caiguda de la natalitat i la fecunditat a Catalunya des de l'any 1975 i fins a l'any 2000 a partir d'un retrocés del flux migratori (cessa l'aportació de població jove en edat fèril provinent d'altres regions de l'Estat espanyol) i d'un canvi de pauta en el comportament de la formació de la parella en la població

.....
3. La taxa bruta de natalitat posa en relació els naixements anuals amb la població mitjana.

4. L'indicador sintètic de fecunditat o l'indicador conjuntural de fecunditat mesura el nombre mitjà de fills per dona en edat fèril en un moment determinat.

Gràfic 1.

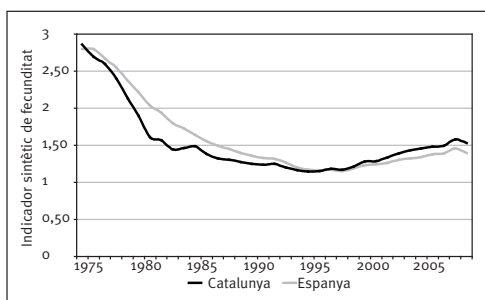
Taxa bruta de natalitat. Catalunya i Espanya, 1975-2009

Font: Elaboració pròpia amb dades dels Indicadors Demogràfics Básicos (INE).

Gràfic 2.

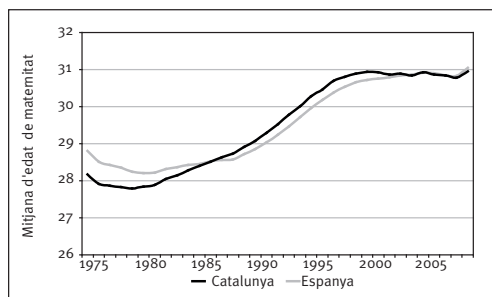
Indicador sintètic de fecunditat. Catalunya i Espanya, 1975-2009

Font: Elaboració pròpia amb dades dels Indicadors Demogràfics Básicos (INE).

Gràfic 3.

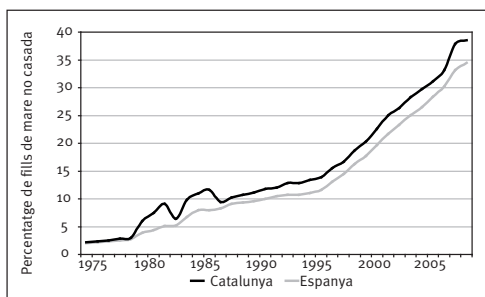
Mitjana d'edat amb el primer fill. Catalunya i Espanya, 1975-2009

Font: Elaboració pròpia amb dades dels Indicadors Demogràfics Básicos (INE).

Gràfic 4.

Proporció de fills de mare no casada. Catalunya i Espanya, 1975-2009

Font: Elaboració pròpia amb dades dels Indicadors Demogràfics Básicos (INE).

catalana que implica l'endarreriment en l'edat de la primera unió i, per tant, la reducció del període de vida fèril.

Les taxes de natalitat i de fecunditat cauen en picat fins a l'any 1995, any en què es toca fons, amb taxes de natalitat que no arriben a assolir el 9‰ i indicadors

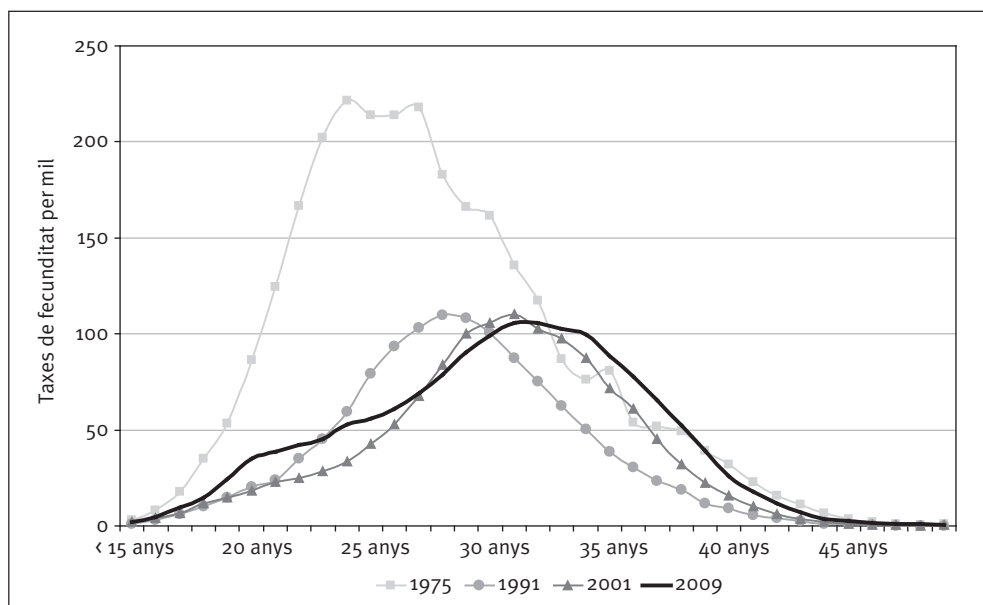
sinètics de fecunditat que no superen els 1,15 fills per dona. A partir d'aquest moment la natalitat i la fecunditat es recuperen lentament per l'entrada en les edats de màxima fecunditat de les generacions plenes (nascudes a finals dels seixanta i principis dels setanta) i per la incorporació de la població de nacionalitat estrangera.

El canvi de pauta en la fecunditat a Catalunya es palesa en el gràfic 5, en què s'observa la caiguda de la intensitat, el retardament en el calendari de la maternitat i una major distribució dels naixements al llarg de totes les edats (augment de la fecunditat més enllà dels 35 i també de les dones menors de 20 anys) a partir de quatre moments diferents: 1975, 1991, 2001 i 2009.

Hi ha algunes diferències entre Catalunya i Espanya pel que fa a l'evolució de la fecunditat. En èpoques d'afluència immigratòria Catalunya té una natalitat i

Gràfic 5.

Taxes específiques de fecunditat per edat. Catalunya, 1975, 1991, 2001 i 2009

Font: Elaboració pròpia amb dades dels Indicadores Demográficos Básicos (INE).

una fecunditat superiors a Espanya, cosa que reforça el paper d'àrea receptora d'aquesta comunitat.

Quins són els efectes d'aquests canvis sobre l'estructura i la composició de les llars? Les transformacions en la fecunditat tenen repercussions en la reducció del nombre mitjà de persones a la llar i en la formació tardana de parelles amb fills. L'increment de fills de mare no casada, a part dels que es generen en el si d'una parella, pot implicar la creació de llars de mares soles.

LA UNIÓN I LA RUPTURA: NUPCIALITAT, COHABITACIÓ, DIVORCI I SEPARACIÓ

Actualment el matrimoni ha deixat de ser el requisit d'entrada en la formació d'una nova llar; la formació de la parella no passa necessàriament per la institució matrimonial i augmenta, així, la cohabitació. La nupcialitat perd intensitat i es retarda l'edat mitjana de contracció de núpcies.

Un dels canvis més importants és la introducció del divorci, que a l'Estat espanyol és possible a partir de 1981. La ruptura és la clau de volta que permet flexibilitzar i diversificar les llars i les famílies, que fins a aquest moment havien mantingut un itinerari gairebé únic: formació d'una llar a partir del matrimoni; criança dels fills, emancipació de la descendència, formació d'una llar de *niu buit* i defunció d'un dels cònjuges. La introducció del divorci trenca aquest itinerari lineal i legitima altres formes.

A Catalunya les pautes matrimonials canvien radicalment des de l'any 1975, en què presenten un escenari de nupcialitat gairebé universal.

La taxa bruta de nupcialitat⁵ cau a la meitat, del 8‰ a no arribar a assolir el 4‰; l'indicador conjuntural⁶ de nupcialitat reflecteix valors per sobre de la unitat l'any

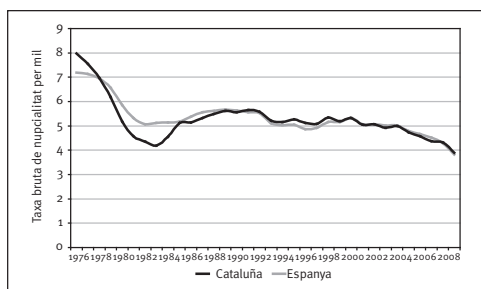
5. La taxa bruta de nupcialitat relaciona els matrimonis d'una població en un moment determinat respecte de la població mitjana d'aquell moment. S'expressa en tant per mil.

6. L'indicador conjuntural de nupcialitat mesura el nombre total de matrimonis per cada individu.

1975 (això indica la superposició de calendaris en un context de nupcialitat universal) fins a arribar a representar el 0,4 l'any 2009. El calendari de la nupcialitat es retarda i es constata un envelliment en l'edat de casar-se; tant els homes com les dones endarrereixen l'edat del primer matrimoni, i passen dels 26 als 32,29 anys en el cas dels homes i dels 23 als 31 en el cas de les dones.

Gràfic 6.

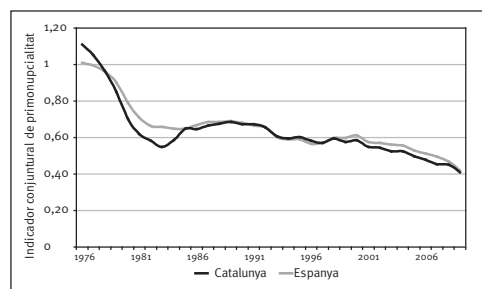
Taxa bruta de nupcialitat. Catalunya i Espanya, 1976-2009

Font: Elaboració pròpia amb dades dels Indicadors Demogràfics Básicos (INE).

Gràfic 7.

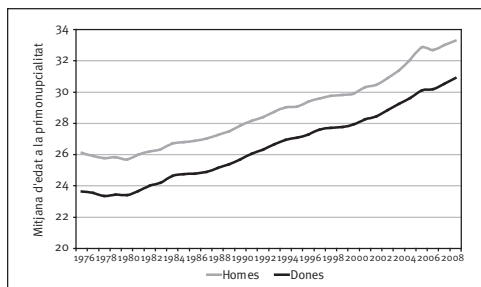
Indicador conjuntural de primonupcialitat. Catalunya i Espanya, 1976-2009

Font: Elaboració pròpia amb dades dels Indicadors Demogràfics Básicos (INE).

Gràfic 8.

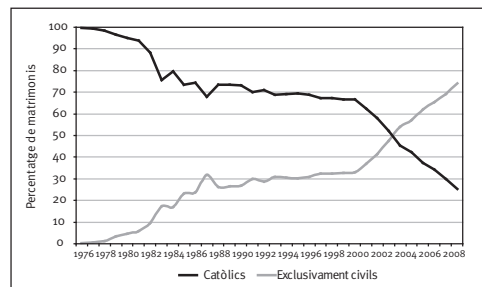
Mitjana d'edat a la primonupcialitat. Catalunya, homes i dones, 1976-2009

Font: Elaboració pròpia amb dades dels Indicadors Demogràfics Básicos (INE).

Gràfic 9.

Percentatge de matrimonis catòlics i exclusivament civils. Catalunya, 1976-2009

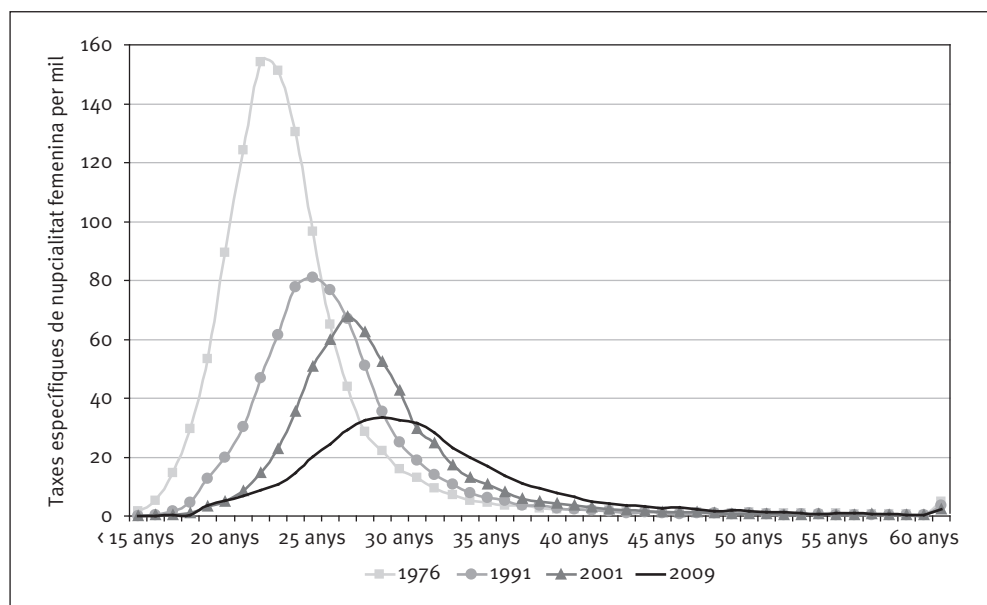

Font: Elaboració pròpia amb dades de les Estadístiques de Moviment Natural de Població (IDESCAT).

El canvi de pauta matrimonial es fa visible en el gràfic 10, en què es representen les taxes específiques de primonupcialitat femenina en els anys 1976, 1991, 2001 i 2009, i en què s'observa la davallada de la intensitat, l'envelliment de l'edat de casar-se per primera vegada i la major distribució de les primeres núpcies al llarg de totes les edats.

Gràfic 10.

Taxes específiques de primonupcialitat femenines. Catalunya, 1976, 1991, 2001 i 2009

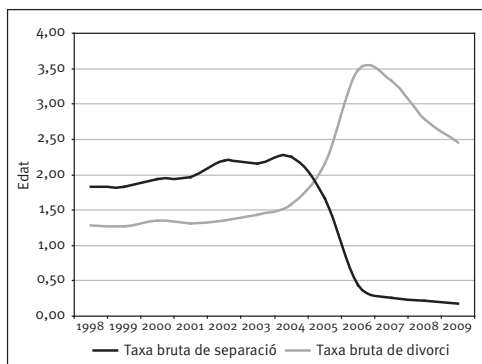

Font: Elaboració pròpia amb dades dels Indicadores Demográficos Básicos (INE).

Aquest canvi de pauta també es constata en la manera de celebrar el matrimoni. L'exclusivitat del matrimoni religiós ha deixat pas, l'any 2004, al matrimoni civil. L'any 1981 només el 6% dels matrimonis celebrats eren exclusivament civils; l'any 2009 ja ho són el 74%.

Gràfic 11.

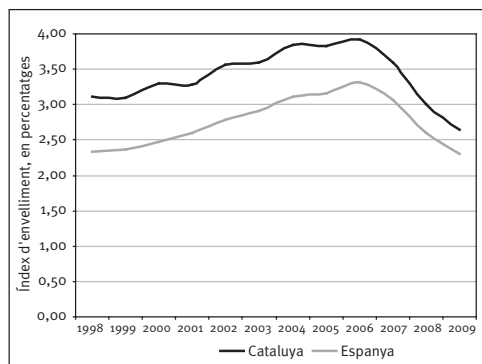
Taxes brutes de ruptura. Catalunya i Espanya, 1998-2009

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'*Estadística de nulidades, separaciones y divorcios* y de les *Estimaciones intercensales y de la población actual* (INE).

Gràfic 12.

Taxes brutes de separació i divorci. Catalunya, 1998-2009

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'*Estadística de nulidades, separaciones y divorcios* y de les *Estimaciones intercensales y de la población actual* (INE).

Les ruptures matrimonials no han parat de créixer, tot i que presenten un calendari tardà en comparació de la resta de països europeus. Les taxes brutes⁷ de ruptura (separació i divorci) presenten valors que superen el 3‰, tot i que en aquests darrers anys la crisi les ha fet disminuir.

Fins a l'any 2004 les taxes brutes de separació han superat les de divorcis; a partir de l'any 2005, en què es modifica la Llei de divorci, que no preveu la separació prèvia abans de la ruptura definitiva, la taxa de divorci supera la de separació.

Aquests canvis en la nupcialitat tenen un fort impacte en les maneres de formar i dissoldre una llar.

El retard en la unió i en la nupcialitat es tradueix en l'endarreriment en l'emanipació i la formació d'una família. La incorporació del divorci genera increment

7. La taxa bruta de ruptura relaciona les separacions i els divorcis que s'han esdevingut en una població determinada en un moment determinat sobre la població mitjana en aquell mateix moment.

del nombre de llars i diversifica les formes de convivència donant lloc a llars monoparentals, unipersonals o extenses, i a la creació de noves llars reconstituïdes.

D'altra banda, els canvis en les pautes de nupcialitat generen altres formes d'emancipació diferents a la formació d'una família.

ESPERANÇA DE VIDA I LONGEVITAT

L'evolució de la mortalitat a l'Estat espanyol i a Catalunya s'ha caracteritzat per l'augment de l'esperança de vida, sobretot com a conseqüència de la prolongació de la vida a edats avançades.

Avui els principals guanys en l'esperança de vida de la població es produeixen en edats avançades, fet que produeix un envelliment per la cúspide de la piràmide.

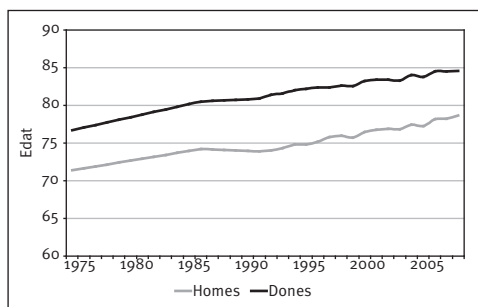
La mortalitat, però, no afecta de manera igual els homes i les dones; l'esperança de vida és favorable a les dones i això produeix la feminització de l'envelliment.

A Catalunya, l'esperança de vida en néixer ha augmentat des de l'any 1975 més de 7 anys en els homes i gairebé 8 en les dones. L'any 2008 les dones a Catalunya presenten una esperança de vida de 84,56 anys i els homes, de 78,66. Com s'ha comentat anteriorment, aquest *bonus* de guany d'anys de vida es concentra en la població gran; des del 1975 els homes de més de 75 anys han afegit de mitjana 2,7 anys a la vida i les dones, 6,1.

Les conseqüències d'aquest fet, unides a la dràstica caiguda de la fecunditat, es deixen veure en un contundent envelliment de la població catalana, envelliment que assoleix els seus valors màxims l'any 2002 i que després es matisa gràcies al rejuveniment que suposa l'arribada de població de nacionalitat estrangera. Rejuveniment relatiu, perquè tot i que els valors de l'índex d'envelliment⁸ dava-

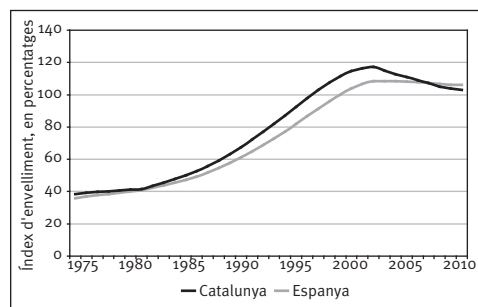
8. L'índex d'envelliment posa en relació la població més gran de 65 anys i la menor de 15. S'expressa en tant per cent.

Gràfic 13.
Esperança de vida en néixer. Catalunya,
homes i dones, 1975-2008

Font: Elaboració pròpia amb dades dels Indicadors de Mortalitat (IDESCAT).

Gràfic 14.
Índex d'envelliment. Catalunya i Espanya,
1975-2010

Font: Elaboració pròpia amb dades dels Indicadors Demogràfics Básicos (INE).

llen, superen el 100%, això indica que hi ha un nombre més elevat de persones més grans de 65 anys que no pas menors de 15. Per tant, malgrat el rejuveniment relatiu es tracta d'una població envellida i això té repercussions en l'estructura i la composició de les llars.

L'impacte de la longevitat sobre les llars té a veure amb la coexistència més gran de les generacions, amb l'allargament d'algunes etapes del curs de vida familiar, en concret amb l'increment de la durada del temps de convivència de la parella en les llars de *niu buit* i amb la durada més gran de la independència residencial a edats avançades.

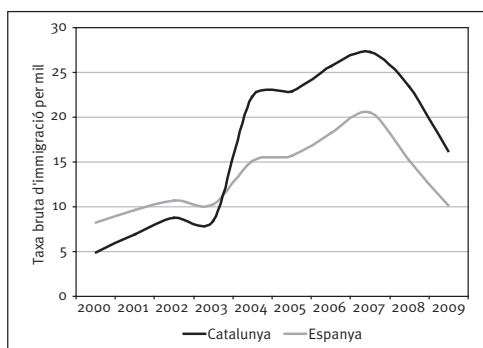
La feminització de l'envelliment que comporta l'esperança de vida diferencial entre els homes i les dones implica un increment de llars unipersonals de dones grans i vídues.

MIGRACIONS

Els fluxos migratoris han tingut un gran impacte a Catalunya i han estat els responsables del creixement de la població. Durant les dècades dels anys seixanta i setanta va ser la població provinent d'altres regions de l'Estat espanyol, i partir de l'any 2000 pren una rellevància sense precedents la població de nacionalitat estrangera.

Gràfic 15.

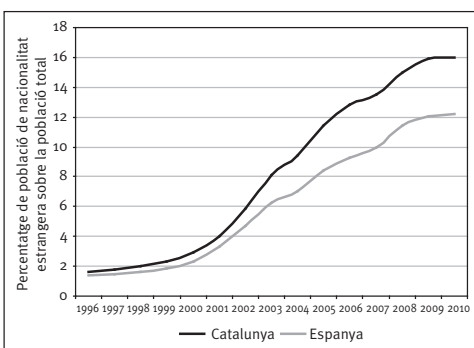
Taxa bruta d'immigració de nacionalitat estrangera. Catalunya i Espanya, 2000-2009

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'*Estadística de variación residencial* i de l'*Estimación de la población actual* (INE).

Gràfic 16.

Percentatge de població de nacionalitat estrangera. Catalunya i Espanya, 1996-2010

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'exploració del Padró i del Padró Continu (INE).

La taxa bruta d'immigració,⁹ que a Catalunya supera amb escreix l'espanyola, arriba a assolir valors del 27% al final de la “dècada prodigiosa” (Aja i altres, 2009), que finalitza l'any 2007. Avui els fluxos registrats són menors per l'efecte de la crisi. Si l'any 1996 la població estrangera representava tan sols l'1,61% de la població catalana, l'any 2007 significava el 13,49% i l'any 2010, el 15,95%.

.....

9. La taxa bruta d'immigració estrangera relaciona el flux de població estrangera que s'ha registrat en un territori en un moment donat sobre la població mitjana d'aquell territori en el mateix moment. S'expressa en tant per mil.

És obvi que la intensa arribada de població estrangera a Catalunya té un gran impacte sobre l'estructura de les llars. En un primer moment, més enllà de la procedència dels nouvinguts, la tipologia de les llars i la composició d'aquestes llars s'explica pel curt temps de residència dels estrangers a Catalunya.

La diversitat de nacionalitats, d'itineraris i de projectes migratoris és gran. Els estrangers han pogut venir sols o acompanyats per algun parent, han pogut fer un reagrupament familiar o no; per tant, la multiplicitat de formes de residència és també gran. La població de nacionalitat estrangera fa créixer el nombre de llars i les diversifica: fa augmentar les llars sense nucli (compartir habitatge entre compatriotes no és un fet nou entre els immigrants), fa créixer les llars extenses (nuclis ja formats que acullen algun familiar o compatriota) i les llars múltiples (dos o més nuclis que comparteixen habitatge).

ESTRUCTURA DE LA POBLACIÓ

Tal com s'ha comentat, la població catalana presenta una estructura profundament envellida com a conseqüència d'un doble procés: d'una banda, l'augment de l'esperança de vida, i d'altra banda, la davallada espectacular de la fecunditat. Alhora s'aprecia un lleu rejueniment provocat per l'arribada de població estrangera.

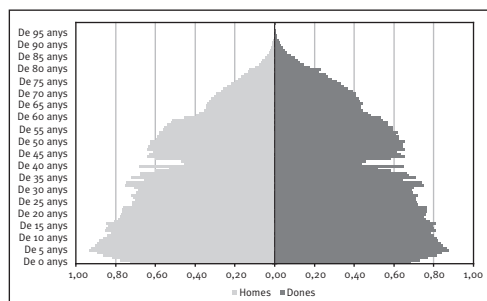
Els processos descrits i l'estructura resultant es reflecteixen en l'estructura i la composició actuals de les llars catalanes.

Estructures de població envellides generen llars pròpies de l'envelliment, com poden ser les llars unipersonals formades per dones grans i vídues, o parelles sense fills de *niu buit*, o llars monoparentals de tall tradicional formades per dones grans i vídues i fills grans.

Els nous comportaments, pel que fa a la fecunditat i a la formació i dissolució de les parelles, diversifiquen el contingut de les morfologies existents, a les quals cal afegir l'efecte rejuenidor i, també diversificador, de la població estrangera nouvinguda.

Gràfic 17.

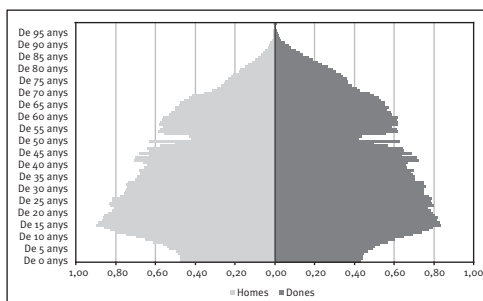
Estructura de la població. Sexe i edat.
Catalunya, 1981

Font: Elaboració pròpia amb dades del Cens (IDESCAT).

Gràfic 18.

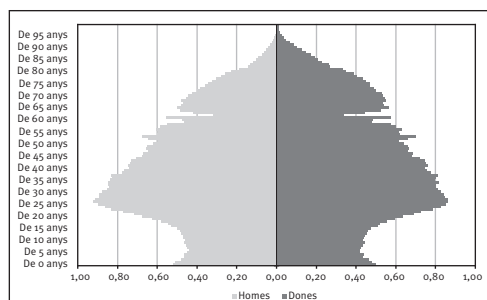
Estructura de la població. Sexe i edat.
Catalunya, 1991

Font: Elaboració pròpia amb dades del Cens (IDESCAT).

Gràfic 19.

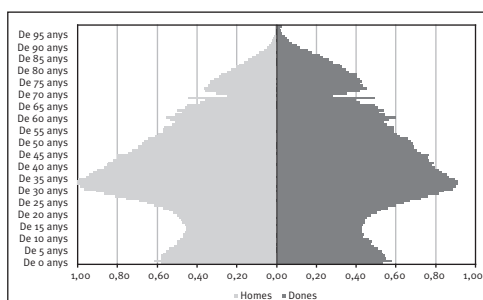
Estructura de la població. Sexe i edat.
Catalunya, 2001

Font: Elaboració pròpia amb dades del Cens (IDESCAT).

Gràfic 20.

Estructura de la població. Sexe i edat.
Catalunya, 2010

Font: Elaboració pròpia amb dades del Padró Continu (IDESCAT).

Sota una mateixa morfologia s'emmaskaren composicions diferents: llars unipersonals amb rostre femení i vell, però també jove i masculí; parelles grans amb fills grans, i parelles sense fills grans i joves; llars monoparentals generades per una ruptura, però també llars monoparentals formades per dones grans i

vídues; llars sense nucli formades per dones grans i llars sense nucli formades per homes joves.

Estructura envellida, nous comportaments demogràfics que incideixen en les formes de convivència i residència, i població nouvinguda són els tres elements configuradors de la tipologia i la composició de les llars catalanes.

LA SEGONA TRANSICIÓ DEMOGRÀFICA A CATALUNYA

A Catalunya i a la resta de l'Estat espanyol els canvis demogràfics descrits es produeixen en un calendari més tardà que a la resta de l'Europa del nord o de l'Europa occidental. Si aquestes transformacions van començar a fer-se paleses a partir de la segona meitat dels anys seixanta en alguns països de l'Europa del nord, a Catalunya no és fins ben entrada la dècada dels anys vuitanta. Quines són les raons d'aquest endarreriment i quins aspectes en peculiaritzen l'evolució?

És inevitable referir-se a tres aspectes: d'una banda, l'encotillament jurídicolegal que hi havia a l'Estat espanyol fins a la promulgació de la Constitució (1978) i la reforma del Codi Civil, que no es produeix fins a l'any 1981; d'altra banda, el desenvolupament de l'estat del benestar, que incorpora de manera tardana i fragmentària polítiques de suport a les famílies, i en tercer lloc, el paper de les famílies com a xarxa de solidaritat en situacions d'adversitat en un context d'estat del benestar incomplet.

No és fins a l'any 1981, un cop promulgada la Constitució espanyola i engegat el procés de transició democràtica, que es reforma el Codi civil i s'inicia de manera explícita el *desconstrenyiment* del marc jurídicolegal que havia imperat durant la llarga etapa franquista.

La igualtat entre els homes i les dones, els canvis en matèria de filiació (pàtria potestat compartida entre homes i dones, igualtat de drets entre fills de mare casada i de mare no casada) o la introducció del divorci són transformacions que legitimen comportaments que havien estat continguts fins aleshores.

En segon lloc, el desenvolupament de les polítiques de suport a les famílies a l'Estat espanyol s'ha produït en un context d'estat del benestar desenvolupat de manera fragmentària, on, en molts aspectes, com a beneficiaris dels ajuts s'inclouen les persones com a treballadores i no com a ciutadanes, d'aquesta manera una part de població en resta exclosa.

En tercer lloc, cal fer esment al paper de les famílies com a xarxes principals de solidaritat, expenedores de serveis en situacions d'adversitat i en un context de benestar incomplet. En aquest marc, s'explica l'emancipació tardana dels joves, que fa créixer la proporció de llars de parelles amb fills malgrat la baixa fecunditat.

4 La tipologia i la composició de les llars a Catalunya segons el PaD

Per analitzar l'evolució de les llars a Catalunya s'han complementat les dades del PaD amb el Cens de Població de 1970, 1981, 1991 i 2001, amb la finalitat de disposar d'una major profunditat temporal que la que permet la font treballada.

En primer lloc, es fa una aproximació a la dimensió de les llars segons el nombre de persones que hi viuen i se'n posa de manifest la reducció gradual, això sí, amb matisos. En segon lloc, s'analitza l'evolució de la tipologia de llars a Catalunya i se'n destaca la diversificació. En tercer lloc, s'examina la composició, el perfil, de les persones que resideixen en cada tipus de llar i s'emfasitza la dualitat entre una estructura envellida i els nous comportaments.

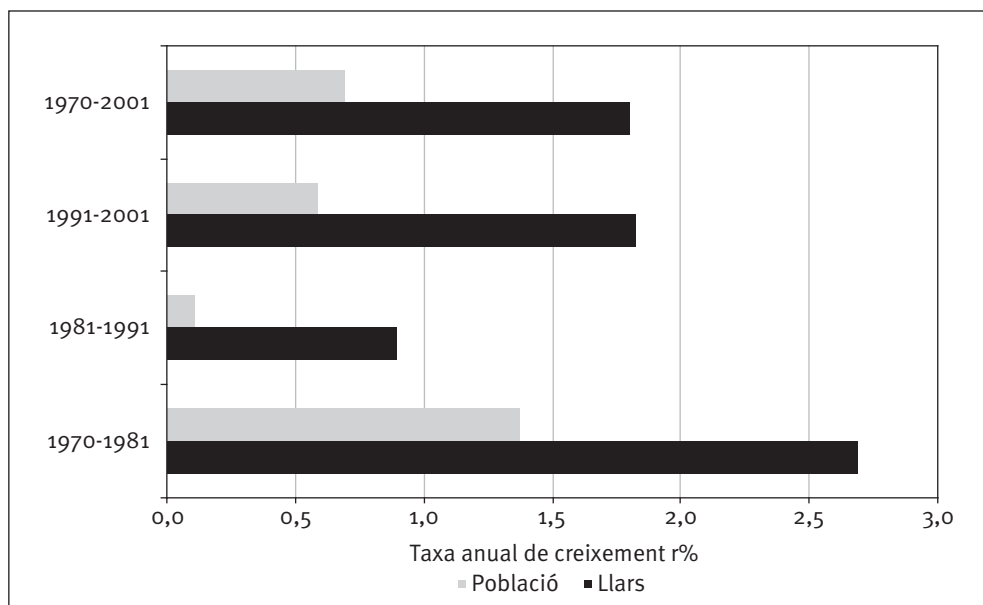
DIMENSIÓ DE LES LLARS

Els canvis en els comportaments sociodemogràfics descrits anteriorment —menor fecunditat; incidència més gran en la ruptura de les parelles; increment de la longevitat i per tant augment de la independència residencial de les persones d'edat avançada— incideixen en la reducció de la dimensió mitjana de les llars quant a nombre de persones. Les llars catalanes cada cop tenen menys membres.

El creixement de les llars, tal com es reflecteix en el gràfic 21, és més intens que el de la població; fins i tot durant la dècada dels anys vuitanta, quan la població catalana va experimentar un increment exigü, les llars van continuar augmentant, i en algun cas —com va succeir a la ciutat de Barcelona— l'increment va persistir malgrat el creixement negatiu de la població (López, 2008).

Gràfic 21.

Taxa de creixement anual r% de les llars i les persones. Catalunya, 1970-2001

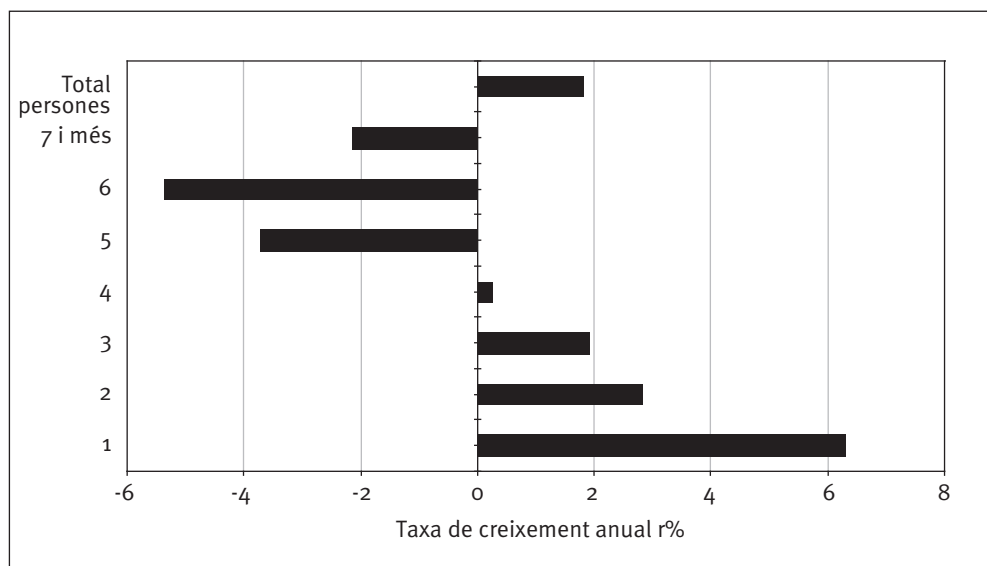

Font: Elaboració pròpia amb dades del Cens de Població de 1970, 1981, 1991 i 2001 (IDESCAT).

Aquest augment, però, no ha estat homogeni en tots els tipus de llar. L'increment de les unitats residencials ha estat protagonitzat a tots els efectes per les llars unipersonals (gràfic 22), que representen més del 50% del creixement absolut de les llars a Catalunya; creixen, en menor mesura, les llars més petites, de dos i tres membres, i en canvi perden efectius les llars grans, de més de cinc persones. Cal matisar aquesta panoràmica general, però, en funció del territori.

Gràfic 22.

Taxa de creixement anual de les llars segons el nombre de persones. Catalunya, 1991-2001

Font: Elaboració pròpia amb dades del Cens de Població de 1991 i 2001 (IDESCAT).

Si la intensitat del creixement de la població és inferior al de les llars, aquestes indefectiblement redueixen la seva dimensió mitjana. L'anàlisi de les dades transversals del PaD en dos moments, 2001 i 2007, permet copsar algunes diferències, malgrat la brevetat del període analitzat. L'any 2001 les llars a Catalunya estaven formades per 3 persones, i només sis anys més tard, per 2,7; les dades del Cens de 1991 i 2001 i de l'*Enquesta demogràfica* de 2007 confirmen aquesta tendència abocant xifres similars (3,1 l'any 1991; 2,7 l'any 2001, i 2,6 l'any 2007).

Els catalans viuen en llars amb pocs membres i la tendència apunta que tendiran a reduir-se encara més. Segons el PaD, més de la meitat de les llars a Catalunya l'any 2007 (52,6%) estaven formades per dues persones o menys (taula 1). El 29,6% de les llars estaven integrades per dues persones, seguides del 23% de

llars on només vivia una persona. Comparant aquests resultats amb els de la primera onada es constata que les llars unipersonals a Catalunya han passat a ocupar el segon lloc en el rànquing, i han desplaçat al tercer lloc les llars de tres persones, que amb les darreres dades disponibles passen a representar el 22,7%. Les llars de quatre persones s’han mantingut entorn del 19,6% i les llars de cinc membres o més han reduït pes específic.

Taula 1.

Llars i població segons el nombre de persones. Catalunya, 2001 i 2007

	% llars segons nombre de persones		% acumulat		% població resident a les llars		% acumulat	
	2001	2007	2001	2007	2001	2007	2001	2007
1 persona	22,18	23,00	22,18	23,00	4,90	6,90	4,90	6,90
2 persones	29,48	29,60	51,66	52,60	21,80	24,30	26,70	31,20
3 persones	22,80	22,70	74,46	75,30	25,70	27,50	52,40	58,70
4 persones	19,58	19,70	94,03	95,00	31,80	29,40	84,20	88,10
5 persones	5,04	4,40	99,07	99,40	10,30	7,40	94,50	95,50
6 persones	0,80	0,50	99,87	99,90	3,50	2,80	98,00	98,30
7 persones	0,12	0,10	99,99	100,00	1,70	1,00	99,70	99,30
8 i més	0,01	0,00	100,00	100,00	0,4	0,70	100,10	100,00
Total	100,00	100,00			100,00	100,00		

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

TIPOLOGIA DE LES LLARS A CATALUNYA

Els canvis en els comportaments demogràfics repercuteixen en la diversificació de les formes de convivència. Creix el nombre de llars, disminueix el nombre mitjà de persones que hi resideixen i, el que és més important, se’n diversifica l’estructura i la composició.

En aquest apartat s’analitza l’estructura de les llars seguint la tipologia de classificació proposada per Hammel i Laslett (1974) que, tal com s’ha explicat, permet

reconstruir les unitats residencials segons el tipus i el nombre de nuclis, tenint en compte la presència o absència d'altres persones.

Els nuclis es constitueixen a partir de l'aliança i/o la filiació, per tant, poden ser de quatre tipus: parelles sense fills, parelles amb fills; mare amb fills i pare amb fills. D'aquesta manera, es pot construir la tipologia de llars següent: llars unipersonals, on només resideix una persona; llars sense nucli, constituïdes per dues persones o més, emparentades o no però que no formen parella ni tenen vincle de filiació; llars nuclears simples, sense altres persones; llars nuclears extenses, on al nucli s'afegeix una persona o més, i llars de dos nuclis o més.

Tal com s'ha esmentat, juntament amb les dades del PaD, s'analitzen dades procedents del Cens, amb la finalitat d'aportar una profunditat temporal més gran.

Des de 1981 Catalunya ha experimentat una transformació profunda pel que fa a l'estructura de les llars. Els canvis reflecteixen la diversificació a què anteriorment s'ha al·ludit. D'una estructura àmpliament representada per un model gairebé únic —la parella amb fills— que agrupava el 48,5% de les llars a Catalunya i el 57,54% de la població, s'ha anat cap a una diversitat més gran de formes de convivència. Les llars de Catalunya es *desfamiliaritzen*; guanyen importància les llars unipersonals i, en menor mesura, les llars sense nucli, i alhora guanyen efectius altres formes fora de l'estricta nucli familiar simple complet.

Durant els anys vuitanta, les llars catalanes reforcen l'estructura nuclear simple. Perden pes les llars extenses i múltiples; es modifica la distribució interna de les llars nuclears: incrementen en gran manera les llars monoparentals, es mantenen les llars de parelles amb fills i guanyen pes relatiu les llars de parelles sense fills. Un dels canvis que comencen a produir-se és el gran increment de llars unipersonals.

Durant la dècada dels noranta, s'observa un canvi de tendència i es consolida la diversificació més enllà del nucli familiar estricte. Per primera vegada, les llars de parelles amb fills, les “més tradicionals”, presenten un increment ne-

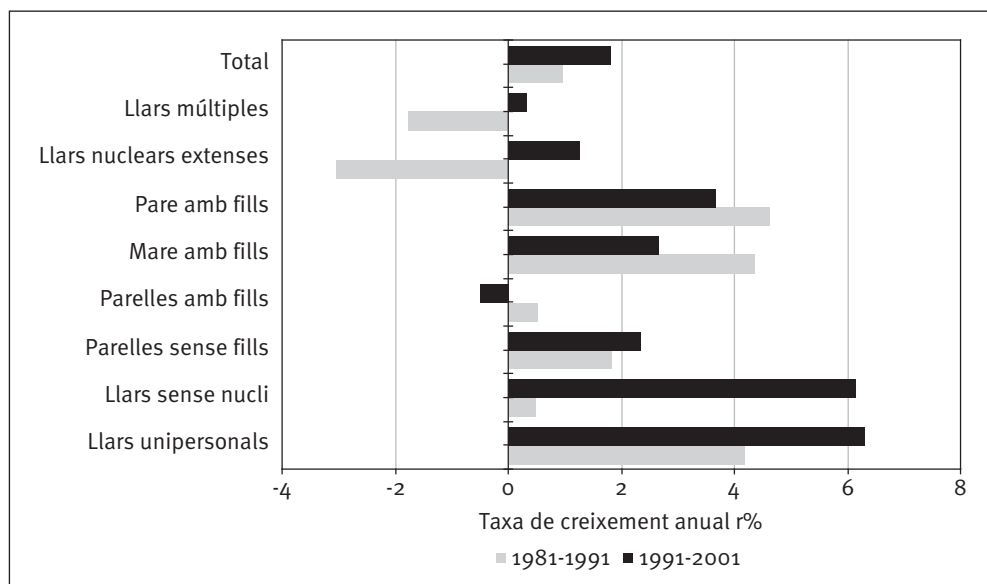
gatiu i perden efectius; les llars monoparentals continuen creixent, però amb una intensitat menor que en la dècada anterior; en canvi, guanya intensitat el creixement de les llars de parelles sense fills. Fora de les llars nuclears, cal destacar l'espectacular creixement de les formes no familiars: el de les llars unipersonals que ja s'havia iniciat durant la dècada anterior i el de les llars sense nucli. Durant aquest període, contràriament a la dècada anterior, les llars extenses i múltiples creixen.

Quines raons expliquen aquesta evolució? Com ja s'ha comentat amb anterioritat, a part dels canvis en els comportaments demogràfics, cal tenir en compte dos elements d'importància cabdal: d'una banda, l'envelliment de la població i d'altra banda, l'arribada de la població estrangera.

L'envelliment de la població fa *contreure* les estructures nuclears existents, d'aquesta manera fa decreïxer el nombre de llars de parelles amb fills (els fills s'emancipen i, per tant, en un context de baixa fecunditat les llars de parelles amb fills disminueixen); fa créixer el nombre d'unitats de parelles sense fills (de *niu buit*); fa augmentar les llars sense nucli i fa accelerar el creixement de les llars unipersonals com a conseqüència de la sobremortalitat masculina.

D'altra banda, l'arribada de població de nacionalitat estrangera incideix en l'augment de les llars extenses i múltiples, i en les llars sense nucli; no perquè sigui aquesta la forma habitual de residència dels estrangers, sinó pel poc temps de residència a Catalunya i l'Estat espanyol.

Així, l'any 1981 gairebé la meitat de les llars catalanes, el 48,5%, mostraven l'estructura més *tradicional* (parelles amb fills amb altres persones, on residia el 57,54% de la població); les seguien de lluny les llars de parelles sense fills (el 17,33%, on vivien el 10,14% dels catalans), i el tercer lloc del rànquing l'ocupaven les llars extenses (amb el 13,02%, que —si s'hi afegixen les llars múltiples— assolien el 16,44% del total d'unitats residencials, on residia el 23,31% de la població catalana).

Gràfic 23.**Taxa de creixement de les llars segons el tipus. Catalunya, 1981-1991 i 1991-2001**

Font: Elaboració pròpia amb dades del Cens de Població Espanyola de 1981, 1991 i 2001 (INE).

Resumint, l'any 1981 el 71,55% dels catalans residien en nuclis simples; el 23,31%, en llars complexes, i el 5,13%, en llars no familiars (sense nucli i unipersonals).

L'any 2001 aquesta distribució ha canviat: davalla la proporció de població resident en llars complexes al 17,29% (10,49% de les llars); incrementa la població resident en llars no familiars, que assoleix l'11,16% (gairebé el 25% de les llars, percentatge que dobla les proporcions de vint anys enrere), i es manté la proporció de població que viu en estructures nuclears simples, que continua essent el 71,55% de la població, tot i que en varia la distribució interna. Del 70,80% del total d'unitats residencials de l'any 1981 s'ha passat al 64,60% de l'any 2001.

Les llars de parelles amb fills han passat de representar la meitat de les llars catalanes a aproximar-se al terç (36,93%, on resideix el 50% de la població); les

llars de parelles sense fills representen gairebé el 20% del total (on viu el 14,63% de la població) i les llars monoparentals representen el 7,77% del total de llars (on viuen el 7% del catalans).

Taula 2.

Distribució de les llars i de la població segons les llars. Catalunya, 1981, 1991 i 2001

	Distribució de llars (%)			Distribució de població (%)		
	1981	1991	2001	1981	1991	2001
Llars unipersonals	9,93	13,59	20,93	2,95	4,39	7,69
Llars sense nucli	2,76	2,63	3,99	2,18	2,00	3,47
Llars nuclears simples	70,87	72,46	64,60	71,55	76,50	71,55
Parelles sense fills	17,33	18,90	19,91	10,14	12,21	14,63
Parelles amb fills	48,50	46,53	36,93	57,54	58,49	49,95
Mare amb fills	4,20	5,85	6,36	3,22	4,83	5,72
Pare amb fills	0,82	1,18	1,41	0,65	0,97	1,25
Llars nuclears extenses	13,02	8,71	8,24	17,47	12,39	12,54
Llars múltiples	3,42	2,61	2,25	5,84	4,72	4,75
Total	100	100	100	100	100	100

Font: Elaboració pròpia amb dades del Cens de Població Espanyola de 1981, 1991 i 2001 (INE).

A partir de les dades sobre l'estructura de llars del PaD entre 2001 i 2007, s'observa la consolidació de la tendència apuntada abans. La forma de residència amb més representació a Catalunya és la llar de parelles amb fills (entorn del 39% del total de llars, amb un lleuger augment de proporció respecte de l'any 2001); el segon lloc del rànquing l'ocupen les llars unipersonals (el 23% de les llars catalanes l'any 2007, percentatge que experimenta un augment respecte de l'any 2001); en tercer lloc, les llars de parelles sense fills (el 21,8% del total de llars catalanes, percentatge que també experimenta un lleuger augment respecte de la primera onada del PaD). Les segueixen les llars monoparentals (entorn del 7%) i les llars extenses i múltiples (el 5,5%).

Taula 3.

Distribució de les llars i les persones segons el tipus de nucli. Catalunya, 2001-2007

	Distribució de llars (%)		Distribució de persones (%)
	2001	2007	2007
Llars unipersonals	22,2	23,0	6,8
Llars sense nucli	3,8	3,3	3,2
Llars nuclears simples	67,5	68,2	78,9
Parelles sense fills	21,4	21,8	19,2
Parelles amb fills	38,9	39,5	53,2
Mare amb fills	6,3	5,9	5,4
Pare amb fills	0,8	1,0	1,1
Llars nuclears extenses	5,7	4,9	8,3
Parelles sense fills amb altres	2,1	2,2	2,3
Parelles amb fills amb altres	2,8	2,3	4,5
Mare amb fills amb altres	0,7	0,3	1,3
Pare amb fills amb altres	0,0	0,1	0,2
Llars múltiples	0,8	0,6	2,8
Total	100	100	100

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

LA COMPOSICIÓ DE LES LLARS SEGONS ELS TIPUS

En l'apartat anterior s'ha estudiat l'estructura de les llars i la seva evolució. De la mateixa manera que es diversifica la tipologia de llars també canvien les característiques demogràfiques bàsiques de les persones que les integren. Una mateixa estructura pot tenir una composició diversa. Malauradament, l'encara escassa profunditat temporal que ofereix el PaD no permet copsar la tendència de les transformacions que ha experimentat la població de cada tipus de llar.

Si en l'apartat anterior l'objecte d'anàlisi era la llar, en aquest apartat ho és l'individu.

Tal com s'ha comentat, l'envelliment *contreu* (desapareix un membre de la llar per defunció) les unitats de residència tant pel que fa al nombre de persones que hi resideixen com pel que fa a la tipologia.

Parelles sense fills de *niu buit* passen a ser llars unipersonals; parelles grans amb fills grans passen a ser monoparentals grans o bé llars sense nucli.

Els nous comportaments diversifiquen tipologies i també estructures: llars unipersonals formades per joves i joves madurs per als quals el fet de viure en solitari constitueix una opció residencial més, o llars de solitaris producte de la ruptura; llars monoparentals generades per mares separades o divorciades o que assumeixen la maternitat en solitari; parelles madures acabades de constituir o recompostes, o llars sense nucli formades per companys o amics que comparteixen habitatge.

Quan les llars extenses o múltiples de tall tradicional formades per les tres generacions han entrat en franca recessió, una nova modalitat de residència múltiple comença a fer-se palesa entre les llars catalanes, gràcies a l'arribada de la població estrangera.

Les persones que viuen soles

Les llars unipersonals representen l'any 2007 —segons les dades del PaD— el 23% del total d'unitats residencials catalanes, on resideix el 6,8% de la població.

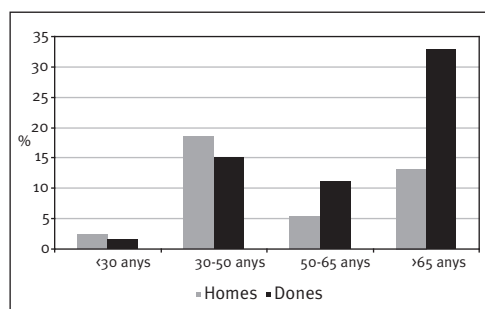
El rostre predominant de les persones que viuen soles a Catalunya és femení i més gran de 65 anys. El 60,6% dels solitaris són dones i gairebé un terç (el 32,8%) del total d'unipersonals són dones més grans de 65 anys.

Malgrat aquest protagonisme, cal destacar el 18,5% de residència en solitari masculina entre els 30 i els 50 anys.

Tradicionalment, el rostre de les persones que viuen en llars unipersonals havia estat femení, vell i vidu, mentre que entre els homes predominava la solteria. Avui es tendeixen a igualar una mica més els comportaments d'ambdós sexes, encara que persisteixen diferències, sobretot en la viduïtat. La sobremortalitat masculina provoca creació de llars unipersonals de vídues per contracció d'una unitat nuclear anterior; tot i això, i segons aquesta font, el nombre de dones solteres que viuen soles a Catalunya l'any 2007 ja supera el de vídues.

Gràfic 24.

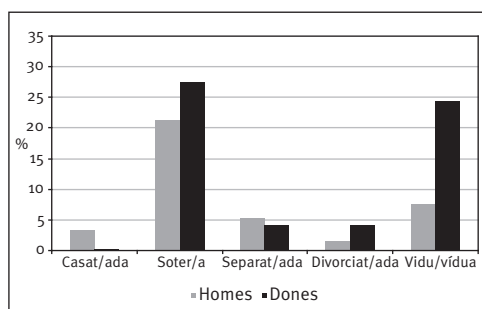
Persones que viuen soles segons sexe i grups d'edat. Catalunya, 2007

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Gràfic 25.

Persones que viuen soles segons sexe i estat civil. Catalunya, 2007

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Taula 4.

Persones que viuen soles segons sexe i grups d'edat. Catalunya, 2007

	Homes (%)	Dones (%)
<30 anys	2,32	1,54
30-50 anys	18,53	15,06
50-65 anys	5,41	11,20
>65 anys	13,13	32,82

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Taula 5.

Persones que viuen soles segons sexe i estat civil. Catalunya, 2007

	Homes (%)	Dones (%)
Casat/ada	3,44	0,38
Solter/a	21,37	27,48
Separat/ada-Divorciat/ada	6,87	8,4
Vidu/vídua	7,63	24,43

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Avui emergeix una nova forma de residir sol entre els homes joves madurs, tendència que es consolidarà en els anys vinents. La flexibilitat que comporta l'aparició del divorci i els nous comportaments incentiven la formació de llars de solitaris a totes les edats i en diferents moments del cicle familiar, no només al final de la vida.

Els matisos diferencials entre els homes i les dones que viuen sols als quals abans s'al·ludia es constaten també pel que fa a la constitució de les llars de solitaris després d'una ruptura. Mentre que en el cas dels homes predominen els separats, entre les dones predominen les divorciades.

Les llars sense nucli

Les llars sense nucli són aquelles unitats residencials formades per persones que resideixen sota un mateix sostre sense tenir una relació d'aliança o filiació. Amb aquesta tipologia es pot agrupar una gran diversitat de formes de convivència: habitatges d'estudiants, amics o compatriotes que comparteixen residència, familiars que no formen nucli (tiets i nebots, avis i néts, germans...), persona o persones amb servei intern, etc.

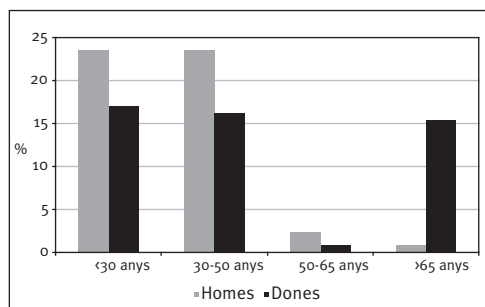
Les llars sense nucli a Catalunya l'any 2007 representen una proporció petita, el 3,3%, on resideix el 3,21% de la població, i s'ha mantingut des del 2001, tot i que s'observa un increment si s'atén a altres fonts com el Cens, que permeten fer una lectura amb més profunditat temporal.

El creixement d'aquest tipus de llar s'explicaria per la diversificació de les formes de convivència entre els joves i, sobretot, entre les persones de nacionalitat estrangera, que amb un temps de residència poc consolidat viuen en llars amb altres amics compatriotes o familiars.

La població que viu en llars sense nucli és masculina en edats joves i adultes, i femenina en edats avançades. Dos processos expliquen aquesta composició: les

Gràfic 26.

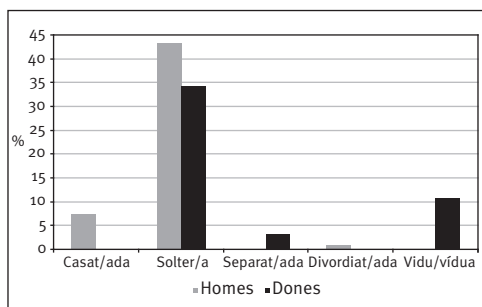
Persones que viuen en llars sense nucli segons sexe i edat. Catalunya, 2007

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Gràfic 27.

Persones que viuen en llars sense nucli segons estat civil. Catalunya, 2007

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Taula 6.

Persones que viuen en llars sense nucli segons sexe i edat. Catalunya, 2007

	Homes (%)	Dones (%)
<30 anys	23,58	17,07
30-50 anys	23,58	16,26
50-65 anys	2,44	0,81
>65 anys	0,81	15,45

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Taula 7.

Persones que viuen en llars sense nucli segons estat civil. Catalunya, 2007

	Homes (%)	Dones (%)
Casat/ada	7,38	0,00
Solter/a	43,44	34,43
Separat/ada-divorciat/ada	0,82	3,28
Vidu/vídua	0,00	10,66

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

llars sense nucli de persones grans reflecteixen una situació de *contracció* d'una estructura nuclear anterior, la sobremortalitat masculina pot explicar aquesta feminització i, per tant, no es tracta d'un *nou comportament residencial*; en canvi, les llars sense nucli de persones joves reflecteixen les noves situacions de convivència, com el fet de compartir un habitatge sobretot entre els estrangers, tal com s'acaba d'explicar.

L'anàlisi de l'estat civil reforça aquestes hipòtesis. En les llars sense nucli destaca el protagonisme elevat de la solteria, més en els homes que no pas en les dones, no cal menystenir el 10% de vídues que viuen en aquest tipus d'unitat, cosa que indica la *contracció* de la llar a què s'ha fet referència.

Les parelles sense fills

Les llars de parelles sense fills a Catalunya representen el 21,8% de les llars, on viu el 19,2% de la població, i experimenten un increment respecte del 1981 (si es pren el Cens com a punt de partida).

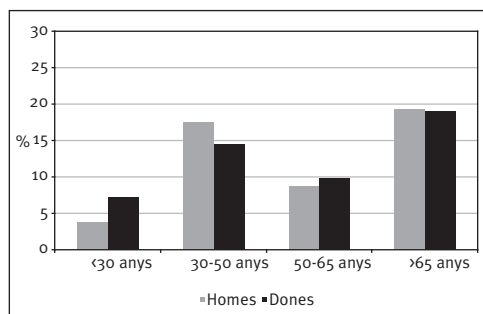
Aquest tipus de nucli presenta una doble composició: d'una banda, llars de parelles joves que no tenen descendència i, d'altra banda, llars de parelles grans els fills de les quals ja s'han emancipat (*niu buit*). Aquesta doble naturalesa explica l'estructura per edats de les parelles, en què el 26,5% de les persones tenen menys de 35 anys i el 37,7% en tenen més de 65. Per tant, a les llars de les parelles sense fills de Catalunya predomina el perfil envellit. L'augment de la longevitat de la població catalana i la millora de les condicions de vida de les persones grans expliquen la independència residencial de les parelles en edats avançades.

L'estat civil dels homes i les dones residents en aquest tipus de llar reflecteix la composició predominantment gran; el 75% de les persones estan casades; entre els no casats destaca la solteria, el 20%, i el 4% dels membres de les parelles sense fills són separats o divorciats.

L'augment de l'edat mitjana dels catalans farà incrementar aquest tipus de llar, sobretot entre les persones de més edat, que mantindran l'estatus tradicional de casats. Les llars de parelles sense fills de joves i adults joves es mantindran o aniran a la baixa, i l'estat civil predominant serà la solteria i la ruptura, cosa que marcarà un canvi de pauta en la manera de formar parella.

Gràfic 28.

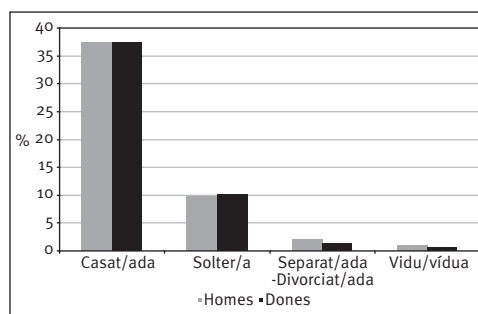
Persones que viuen en llars de parelles sense fills segons sexe i edat. Catalunya, 2007

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Gràfic 29.

Persones que viuen en llars de parelles sense fills segons sexe i estat civil. Catalunya, 2007

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Taula 8.

Persones que viuen en llars de parelles sense fills segons sexe i edat. Catalunya, 2007

	Homes (%)	Dones (%)
<30 anys	3,80	7,23
30-50 anys	17,52	14,58
50-65 anys	8,70	9,80
>65 anys	19,36	19,00

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Taula 9.

Persones que viuen en llars de parelles sense fills segons estat civil. Catalunya, 2007

	Homes (%)	Dones (%)
Casat/ada	37,52	37,38
Solter/a	9,69	10,23
Separat/ada-Divorciat/ada	2,18	1,36
Vidu/vídua	0,95	0,68

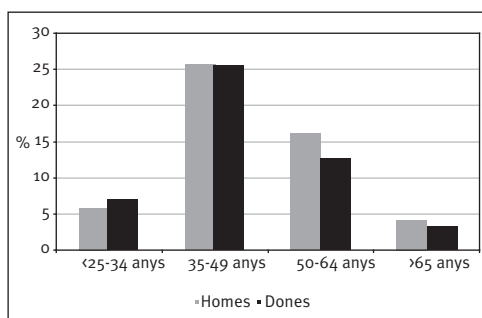
Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Les parelles amb fills

Les llars de parelles amb fills constitueixen la forma de residència majoritària. Representen el 39,5% de les llars, on viu el 53,3% de la població catalana. Tot i el protagonisme d'aquest tipus de nucli, les llars de parelles amb fills van perdent efectius des del 1981, en benefici d'altres formes de convivència.

Gràfic 30.

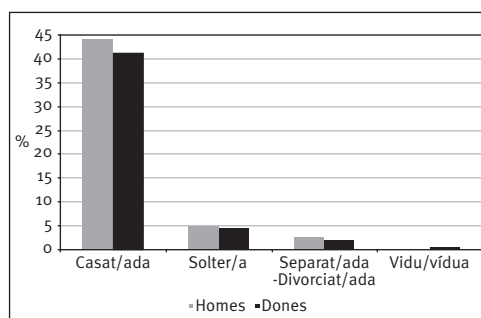
Parelles que viuen en llars de parelles amb fills segons sexe i edat. Catalunya, 2007

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Gràfic 31.

Parelles que viuen en llars de parelles amb fills segons sexe i estat civil. Catalunya, 2007

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Malgrat que el nucli simple complet sigui un tipus de llar propi de les parelles joves i adultes, l'envelliment també es fa palès en aquesta composició i no cal menystenir que el 36,14% de les parelles residents en llars de parelles amb fills tenen més de 50 anys.

Poca és la diversitat de l'estat civil pel que fa a aquest tipus de forma de convivència. Més del 85% dels homes i de les dones que formen aquest tipus de parella estan casats. Tan sols un 9% són solters i el 4% estan separats o divorciats.

Taula 10.

Parelles que viuen en llars de parelles amb fills segons sexe i edat. Catalunya, 2007

	Homes (%)	Dones (%)
<25-34 anys	5,77	6,92
35-49 anys	25,64	25,55
50-64 anys	16,06	12,69
>65 anys	4,17	3,19

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Taula 11.

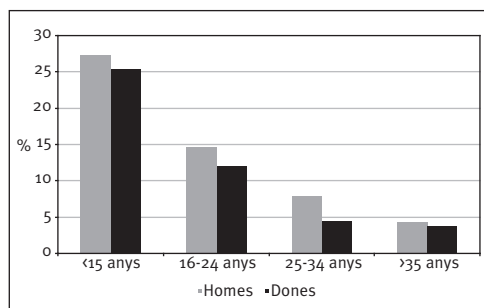
Parelles que viuen en llars de parelles amb fills segons sexe i estat civil. Catalunya, 2007

	Homes (%)	Dones (%)
Casat/ada	44,19	41,26
Solter/a	4,97	4,44
Separat/ada		
Divorciat/ada	2,57	1,95
Vidu/vídua	0,00	0,62

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Gràfic 32.

Fills que viuen en llars de parelles amb fills segons sexe i edat. Catalunya, 2007

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Taula 12.

Fills que viuen en llars de parelles amb fills segons sexe i edat. Catalunya, 2007

	Homes (%)	Dones (%)
<15 anys	27,27	25,41
16-24 anys	14,68	12,05
25-34 anys	7,89	4,49
>35 anys	4,38	3,83

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

L'estat civil reflecteix la institucionalització de la relació a través del matrimoni davant la presència de fills. La tipologia de parella amb fills és la forma majoritària de residència i, alhora, la més tradicional, fet que es reflecteix en l'estat civil de les persones que formen la parella.

Pel que fa a la presència de fills, cal destacar que el 52,62% són menors de 15 anys, però cal tenir en compte que un de cada cinc joves més grans de 25 anys (el 20,59%) encara viuen amb els pares.

A Catalunya predominen les llars de parelles amb fills, que a poc a poc van perdent efectius en favor d'altres tipus de llar, amb un perfil de parelles grans amb fills també grans.

Les llars monoparentals

Les llars monoparentals representen el 7% de les llars catalanes, on resideix el 6,5% de la població. Els nuclis formats per un sol progenitor van guanyant pes des del 1981 a tot el territori català.

Destaca la majoria aclaparadora de dones generadores de llars monoparentals, el 86,8% del total de llars d'un sol progenitor, tot i que no cal menystenir el 14% d'unitats generades per pares sols i, que seguint altres fonts, va incrementant.

La composició per edat i per estat civil dels homes i les dones generadors dels nuclis monoparentals són molt diferents.

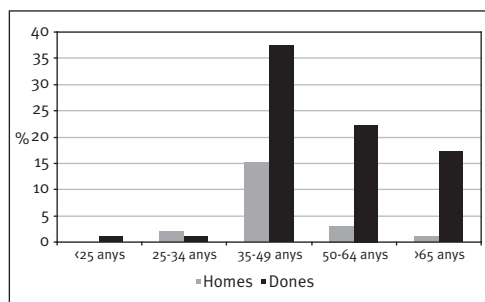
El valor modal de l'edat tant dels homes com de les dones que lideren una llar monoparental se situa entre els 35 i 49 anys. El 37,37% de les llars monoparentals estan generades per dones entre 35 i 49 anys, però si s'hi afegeixen les dones més grans de 50 anys arriben a assolir gairebé el 40% del total de les llars d'aquesta tipologia. Per tant, dones, adultes joves, però també hi roman l'herència d'una monoparentalitat clàssica, envellida i vídua, que es comprova quan s'estudia la composició per estat civil.

Els homes formen llars monoparentals que es generen a partir de la ruptura; les dones, per viduitat, tot i que les noves formes de crear llars d'un sol progenitor (ruptura i solteria) supera amb escreix la viduitat, reflex d'una monoparentalitat tradicional.

Gairebé un terç (el 31,31%) de les persones que formen llars monoparentals són dones vídues i, per tant, producte d'una llar, abans completa, que *s'ha contret* per la defunció del cònjuge.

Gràfic 33.

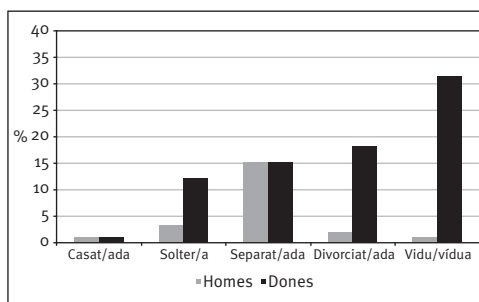
Pares i mares generadors de llars monoparentals segons sexe i edat. Catalunya, 2007

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Gràfic 34.

Pares i mares generadors de llars monoparentals segons sexe i estat civil. Catalunya, 2007

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Taula 13.

Pares i mares generadors de llars monoparentals segons sexe i edat. Catalunya, 2007

	Homes (%)	Dones (%)
<25 anys	0	1,01
25-34 anys	2,02	1,01
35-49 anys	15,15	37,37
50-64 anys	3,03	22,22
>65 anys	1,01	17,17

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Taula 14.

Pares i mares generadors de llars monoparentals segons sexe i estat civil. Catalunya, 2007

	Homes (%)	Dones (%)
Casat/ada	1,01	1,01
Solter/a	3,3	12,12
Separat/ada	15,15	15,15
Divorciat/ada	2,02	18,18
Vidu/vídua	1,01	31,31

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

A l'altra banda, les monoparentals generades a partir de la ruptura (separades i divorciades) superen el 33% i, si s'hi afegeixen les llars formades per dones solteres, superen el 45%. Les llars monoparentals de mares divorciades superen les llars de mares separades.

Altre cop una mateixa tipologia emmascara dos perfils diferents que reflecteixen noves i velles maneres de formar llars monoparentals.

Les llars extenses i múltiples

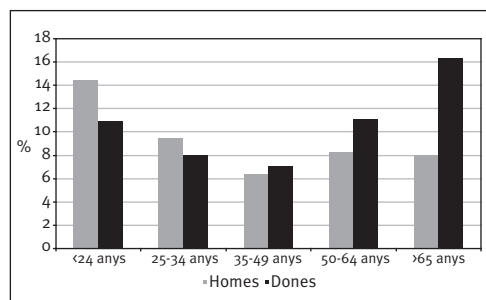
Les llars extenses i múltiples mostren la complexitat en les formes de convivència. Les llars extenses estan formades per un nucli amb altres persones. La diversitat que pot adoptar una llar extensa és gran, es pot tractar d'un nucli complet o monoparental amb una altra persona, familiar o no; les llars múltiples estan formades per dos nuclis o més. Donada l'escassa proporció de llars complexes, s'han tractat de manera agregada.

Les llars extenses i múltiples representen el 5% i el 0,6%, respectivament, del total d'unitats residencials, on resideix l'11% de la població, i des del 1981 en disminueix la proporció. Les llars han sofert un procés de nuclearització i han anat perdent complexitat; d'aquesta manera, ha decrescut el pes específic que tenien, però no pas en tots els sectors de la població (els estrangers, per exemple). La tipologia més nombrosa de llar extensa o múltiple a Catalunya són les llars de parelles amb fills seguides de les llars de parelles sense fills, que representen el 82% del total d'aquesta tipologia de llars.

Les llars complexes també han transformat la seva composició, tal com es pot apreciar en les dades del Cens, i han passat de reflectir una estructura tradicional familiar formada per tres generacions a diversificar la seva composició. És la població jove qui ha fet augmentar la residència en aquest tipus de llars, sobretot els estrangers que s'instal·len en nuclis de compatriotes ja formats.

Gràfic 35.

Persones que viuen en llars extenses i múltiples segons sexe i edat. Catalunya, 2007

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Taula 15.

Persones que viuen en llars extenses i múltiples segons sexe i edat. Catalunya, 2007

	Homes (%)	Dones (%)
<24 anys	14,42	10,87
25-34 anys	9,46	8,04
35-49 anys	6,38	7,09
50-64 anys	8,27	11,11
>65 anys	8,04	16,31

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

5 Estructura diferencial de les llars a Catalunya

En aquest apartat s'aborden aspectes de les llars que dibuixen estructures diferenciades. En primer lloc, s'examina l'estructura de les llars dels estrangers; en segon lloc, la tipologia de les llars segons el nivell d'ingressos i règim de tinença de l'habitatge, i finalment, s'analitza la distribució diferent de les llars sobre el territori català atenent la dimensió del municipi.

LES LLARS DE LA POBLACIÓ ESTRANGERA

Catalunya, des de l'any 2000, ha experimentat un important flux immigratori de població de nacionalitat estrangera; ha passat del 2,8% de l'any 2000, al 13,5% de l'any 2007, fins a arribar al 16% de l'any 2010, segons el Padró Continu. L'arribada d'immigració internacional, principalment extracomunitària, ha tingut un fort impacte en l'estructura i la composició de les llars.

Els estrangers que han arribat recentment a Catalunya tenen un recorregut curt en el temps de residència i, per tant, una consolidació menor en les formes de convivència. D'aquesta manera, les llars des estrangers són les menys familiars, les més joves i les més nombroses quant a nombre de persones, i al mateix temps són les que presenten més transicions.

Segons el PaD, la població estrangera a Catalunya l'any 2007 era aproximadament de l'11% i les llars generades per almenys una persona nascuda a l'estranger eren el 8,7%.

Les llars dels estrangers presenten un nombre mitjà més elevat de membres per llar, 3,52 en contraposició als 2,7 dels autòctons.

En aquest apartat s'ha classificat la població estrangera segons la tipologia de llars.

Tal com s'ha comentat, les llars dels estrangers presenten una estructura menys nuclear: la població que viu en llars sense nucli representa el 9,3% de la població estrangera, davant d'un percentatge del 2,5 pel que fa a la població espanyola que viu en aquest tipus d'unitat.

La població estrangera que resideix en nuclis de parelles sense fills representa el 10,5% de la població d'aquest col·lectiu, mentre que la població espanyola dobla la proporció; el mateix succeeix amb la població estrangera que viu en llars de parelles amb fills, que representa el 43,5% d'aquest col·lectiu, mentre que el percentatge de població espanyola en aquest tipus de llar és el 54,5%.

La població que viu en llars monoparentals generades per mare no va més enllà del 2% entre la població estrangera, i assoleix el 6% entre l'espanyola; en canvi, la població que viu en llars de pares que viuen sols amb els seus infants assoleix gairebé el 5% entre la població estrangera, percentatge que supera amb escreix el de població nacional que viu en aquest tipus de llar. Es pot dir que aquest fet és un reflex de la immigració fortament masculinitzada en alguns col·lectius o nacionalitats? Seria necessari fer una recerca més profunda en l'estudi de l'estructura i la composició de les llars dels estrangers a Catalunya per poder respondre a aquesta pregunta.

La població estrangera que resideix en llars extenses formades per parelles amb fills representen el 6% del total dels estrangers, davant del 4% de la població autòctona.

La gran diferència s'observa entre la població que resideix en llars múltiples: un 14% de població estrangera davant l'1,3% de la població espanyola.

S'observen matisos diferents segons grups de nacionalitats. Els europeus, tant els provinents de països de la Unió Europea com els provinents de països de l'Europa no comunitària, resideixen en llars amb composicions similars a les dels espanyols, tot i que presenten algunes diferències.

Els europeus viuen en llars menys familiars que els espanyols, destaca l'elevat percentatge de població, el 13,3%, que viu sola i en llars sense nucli, on resideix el 9,6%. La població europea, tret de la població romanesa d'arribada recent a Catalunya, presenta una llarga tradició al país; es tracta, en part, de població que ha vingut a jubilar-se a Catalunya, però també de professionals qualificats, amb mitjans. Aquesta doble naturalesa en la composició és la que englobaria les dues tipologies (unipersonals i sense nucli) que recollirien alhora una població gran i jove. Aquest fet també es constata amb un percentatge superior a la mitjana dels autòctons que resideixen en llars de parelles sense fills, cosa que torna a reflectir aquesta doble realitat.

Les persones provinents del continent africà (a Catalunya principalment marroquines), que representaven l'any 2007 el 19,70% del total de la població estrangera del país, no han estat les darreres i potser per això presenten les proporcions més elevades de residència en llars de parelles amb fills i en llars extenses de parelles amb fills amb altres persones; per tant, es reforça el caràcter familiar de la seva residència. Alhora, però, destaca la proporció més elevada de persones que resideixen en llars sense nucli, que assoleix el 22,4%.

Els nacionals d'Amèrica del Sud i Central destaquen per la seva elevada proporció de residència en llars de dos nuclis o més, el 26,3%; a part, el 41% resideixen en llars nuclears simples completes.

En definitiva, els estrangers (sobretot els extracomunitaris i els procedents d'alguns països de l'Europa de l'Est) tenen una història molt recent a Catalunya i, per

Taula 16.
Població segons nacionalitat i tipus de
llar. Catalunya, 2007 (%)

	Estrangera	Espanyola
Llars unipersonals	6,2	6,9
Llars sense nucli	9,3	2,5
Llars nuclears simples	60,8	81,2
Parelles sense fills	10,5	20,2
Parelles amb fills	43,5	54,5
Mare amb fills	1,9	5,9
Pare amb fills	4,8	0,6
Llars nuclears extenses	9,6	8,1
Parelles sense fills amb altres	3,1	2,1
Parelles amb fills amb altres	6,0	4,3
Mare amb fills amb altres	0,5	1,4
Pare amb fills amb altres	0,0	0,2
Llars múltiples	14,1	1,3
Total	100	100

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Taula 17.
Població segons tipus de nacionalitat i
tipus de llar. Catalunya, 2007 (%)

	Europea	Africana	De l'Amèrica Central i del Sud
Llars unipersonals	13,3	9,2	3,6
Llars sense nucli	9,6	22,4	5,4
Llars nuclears simples	68,7	46,1	61,2
Parelles sense fills	21,7	1,3	8
Parelles amb fills	43,4	44,7	42
Mare amb fills	2,4	0,0	2,7
Pare amb fills	1,2	0,0	8,5
Llars nuclears extenses	8,4	22,4	3,6
Parelles sense fills amb altres	0,0	0,0	2,2
Parelles amb fills amb altres	8,4	22,4	0,4
Mare amb fills amb altres	0,0	0,0	0,9
Pare amb fills amb altres	0,0	0,0	0
Llars múltiples	0,0	0,0	26,3
Total	100	100	100

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

tant, les seves formes de residència estan menys consolidades, i les estructures familiars són menys presents.

Les trajectòries residencials dels migrants en el primer moment d'arribada fan que les persones s'ubiquin en habitatges compartits amb altres compatriotes o

familiars, i formin, així, llars sense nucli, o bé en nuclis ja formats de familiars, compatriotes o amics, amb la qual cosa es constitueixen unitats de més d'un nucli, fet que també les fa més nombroses.

INGRESSOS I LLARS

Amb la finalitat de conèixer les condicions de vida de les llars s'ha analitzat el nivell mitjà d'ingressos, segons la tipologia de nucli i llar. Cal advertir que la sisena onada es correspon a l'any 2007 —justament abans de la crisi econòmica i financera que ha sacsejat Catalunya i l'Estat espanyol a partir de la segona meitat de l'any 2008, per tant, els efectes de la crisi sobre els ingressos mitjans de les llars catalanes no es veuen reflectits en aquesta explotació.

La finalitat d'aquest apartat és únicament observar els ingressos mitjans en funció de la tipologia de llar, i no fer una aproximació a la pobresa i desigualtat social; atès que cal tenir en compte altres tipus de variables, els ingressos mitjans, òbviament, no són suficients per mesurar ni el risc de pobresa ni la vulnerabilitat social.

L'any 2007 els ingressos mitjans que afirmava rebre gairebé un terç de les llars catalanes (el 31,10%) se situaven entre els 12.000 i 24.000 euros anuals; el 76% d'aquestes llars estava per sobre dels 15.000. Una proporció gens exigua (més del 18%) és la de les llars amb menys de 12.000 euros anuals. Els indicadors dels llindars de pobresa per a Catalunya per a l'any 2007, segons l'IDESCAT a partir de l'*Encuesta de condiciones de vida* de l'INE, situava el llindar de pobresa per sota dels 17.000 euros anuals, depenent del tipus de llar.

D'altra banda, una de cada quatre llars catalanes (el 25,4%) afirmava ingressar més de 36.000 euros anuals i d'aquestes, més del 20% estaven per sobre dels 60.000 euros.

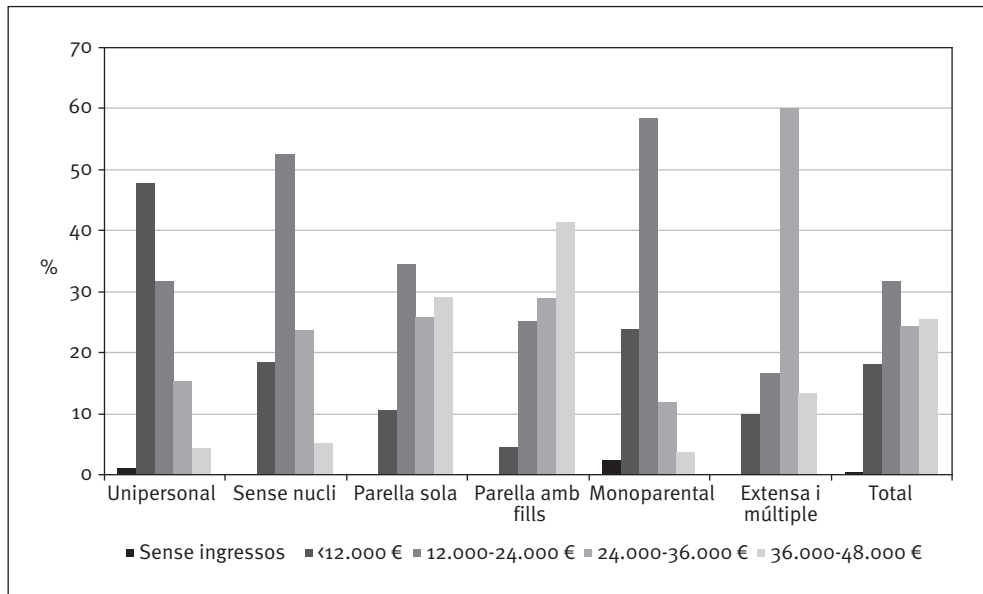
Si l'anàlisi es fa per tipologia de llar, es poden observar diferents matisos.

Les llars unipersonals són les que presenten menys ingressos (lògicament només hi viu una persona), la meitat d'elles (el 49,8%) reben menys de 12.000 euros anuals. El 33,8% de les llars unipersonals estan per sota dels 9.000 euros, quan el llindar de pobresa per a Catalunya en aquest tipus de llar s'estima en 8.000 euros l'any.

Les llars monoparentals concentren, també, nivells baixos de renda: el 58,8% de llars generades per un sol progenitor perceben entre 12.000 i 24.000 euros anuals, tot i que una de cada quatre (26,2%) ingressa menys de 12.000 euros. L'estimació del llindar de pobresa a Catalunya fixa que les llars compostes per un adult amb dos menors que estiguin per sota de 13.000 euros estan per sota d'aquest llindar.

Gràfic 36.

Tipologia de llars segons el nivell d'ingressos familiars anuals. Catalunya, 2007

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Taula 18.**Tipologia de llars segons el nivell d'ingressos familiars anuals. Catalunya, 2007 (%)**

	Unipersonal	Sense nucli	Parella sola	Parella amb fills	Monoparental	Extensa i múltiple	Total
Sense ingressos	1,0	0,0	0,0	0,0	2,4	0,0	0,4
<12.000 €	47,8	18,4	10,6	4,5	23,8	10,0	18,2
12.000-24.000 €	31,6	52,6	34,4	25,2	58,3	16,7	31,7
24.000-36.000 €	15,3	23,7	25,9	28,9	11,9	60,0	24,4
36.000->48.000 €	4,3	5,3	29,1	41,4	3,6	13,3	25,4
Total	100	100	100	100	100	100	100

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Les llars sense nucli presenten una situació millor pel que fa al nivell d'ingressos, més de la meitat d'unitats (52,6%) estan entre els 12.000 i 24.000 euros anuals, i el 29% està per sobre dels 24.000. Aquesta tipologia, però, també pateix risc de pobresa, atès que el 18,4% de les seves unitats ingressen menys de 12.000 euros l'any.

Taula 19.**Llindars de risc de pobresa. Catalunya, 2007**

	€/ any
Llars d'una persona	8.183,50
Llars de dos adults	12.275,25
Llars d'un adult i dos infants	13.093,60
Llars de dos adults i dos infants	17.185,35

Font: IDESCAT, amb dades de l'*Encuesta de condiciones de vida* de l'INE.

A l'altre extrem hi ha les parelles amb fills i les parelles sense fills. Més del 41,4% de llars catalanes amb fills rebien l'any 2007 més de 36.000 euros anuals. El

19,22% de parelles amb fills ingressava més de 54.000 euros. Principalment, es tracta de llars de parelles de doble ingrés. El 28,9% de llars catalanes ingressen entre 24.000 i 36.000, i el 25,2%, entre 12.000 i 24.000; un 4,5% de llars catalanes de parelles amb fills estan per sota dels 12.000 euros. L'estimació del risc de pobresa a Catalunya per a una llar formada per dos adults amb dos menors fixa en poc més de 17.000 euros la situació de pobresa, per tant, aquest 4,5% es troba en situació de pobresa.

Les llars de parelles sense fills reflecteixen una situació dual pel que fa als ingressos que afirmen rebre l'any: d'una banda, el 34,4% de llars afirma que rep entre 12.000 i 24.000 euros anuals, i d'altra banda, el 29% afirma que ingressa més de 36.000 euros, una polarització que es pot explicar pel doble perfil de persones que integren aquest tipus de nucli. Aquestes parelles de doble ingrés poden ser parelles joves o bé parelles de jubilats, en què tots dos reben una pensió baixa.

En definitiva, les llars unipersonals i les monoparentals són les que presenten una posició econòmica pitjor pel que fa als ingressos anuals rebuts; a l'altre costat de la balança, hi ha les parelles amb fills.

HABITATGE I RÈGIM DE Tinença

El règim de tinença de l'habitatge es pot relacionar amb la capacitat/seguretat econòmica de les llars. Una propietat totalment pagada o una propietat pendent de pagament o un habitatge en règim de lloguer indica diferències pel que fa a l'esforç econòmic que han de fer les famílies mensualment.

A Catalunya predomina l'habitatge de propietat totalment pagada, el 42% dels habitatges catalans són de propietat; el 32% de les llars catalanes són de propietat pendent de pagament, i només el 17,2% de les llars són de lloguer. La resta de situacions es troben en franca minoria. Aquesta situació reflecteix que a l'Estat espanyol la propietat immobiliària ha estat un bé de transmissió familiar i una forma d'inversió patrimonial i, per tant, una fita per aconseguir. El lloguer,

tradicionalment, ha estat poc significatiu i transitori. Aquesta distribució, però, pot haver variat amb l'impacte de la crisi.

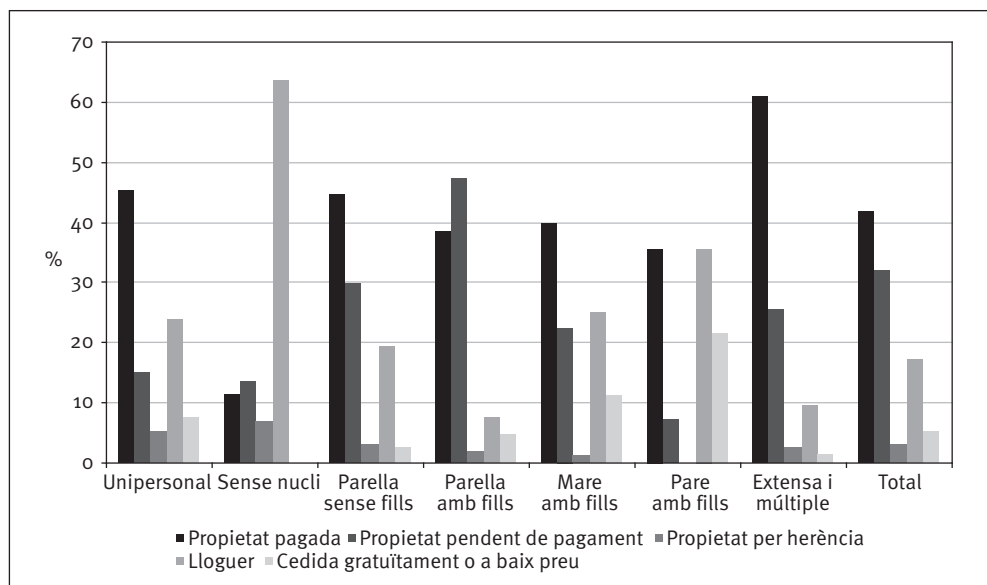
Si s'analitza el règim de tinença segons la tipologia de les llars, s'observen diferències i matisos que cal explicar.

Les proporcions més elevades de propietats totalment pagades s'observen entre les llars extenses i múltiples (60%), entre les llars unipersonals (45%) i les llars de parelles sense fills (44,6%), llars que, d'altra banda, alberguen les persones més grans i, per tant, propietàries. Les llars unipersonals i les de parelles sense fills són, alhora, les que afirmen rebre menys ingressos anuals.

Les proporcions més elevades de llars de propietat pendent de pagament són les llars de parelles amb fills (47,2%) seguides de les llars de parelles sense

Gràfic 37.

Règim de tinença de l'habitatge. Catalunya, 2007

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Taula 20.**Règim de tinença de l'habitatge. Catalunya, 2007 (%)**

	Unipersonal	Sense nucli	Parella sense fills	Parella amb fills	Mare amb fills	Pare amb fills	Extensa i múltiple	Total
Propietat pagada	45,5	11,4	44,6	38,6	40,0	35,7	60,8	41,9
Propietat pendent de pagament	15,2	13,6	29,9	47,2	22,5	7,1	25,7	31,9
Propietat per herència	5,2	6,8	3,1	1,9	1,3	0,0	2,7	3,0
Lloguer	23,9	63,6	19,4	7,7	25,0	35,7	9,5	17,2
Cedida gratuïtament o a baix preu	7,7	0,0	2,7	4,7	11,3	21,4	1,4	5,2
Altra forma	1,9	4,5	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7
Total	100	100	100	100	100	100	100	100

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

fills (29,9%); es tracta de les llars en les quals resideix la població jove amb projecte familiar. Són les llars que més ingressos afirmen rebre anualment.

Les proporcions més elevades de llars de lloguer es troben entre les llars sense nucli (63,6%) i també monoparentals (25% entre les monoparentals generades per dones i 35,7% entre les monoparentals generades per homes), tot i que entre les monoparentals la propietat totalment pagada és rellevant. La hipòtesi de si es tracta de propietats pagades en produir-se una ruptura caldria validar-la o falsar-la amb una anàlisi més acurada.

Les llars sense nucli i les llars monoparentals són les que es podrien plantejar com a formes de residència amb més probabilitat de patir transicions i, per tant, a les que s'ajusta millor un lloguer que no pas una propietat, a part del cost econòmic d'accés a l'habitatge de propietat.

LES LLARS EN EL TERRITORI

La distribució per edats de la població catalana no és homogènia en el territori català; les dinàmiques internes de la població generen estructures determinades i també tipologies de llars diferenciades.

En aquest apartat s'analitza la tipologia de les llars segons el nombre d'habitants del municipi de residència, com a criteri per determinar les àrees urbanes de Catalunya.

En primer lloc, s'examinen les llars segons el nombre de persones, i en segon lloc, la tipologia de les llars segons la dimensió del municipi.

Els centres de les àrees urbanes s'especialitzen en llars poc familiars, amb gran representació de llars unipersonals, mentre que els municipis mitjans s'especialitzen en llars familiars de parelles amb fills i més nombroses.

La dimensió del municipi es defineix segons les categories següents: municipis de menys de 2.000 habitants; entre 2.000 i 9.999; entre 10.000 i 49.999; entre 50.000 i 99.999; entre 100.000 i 499.999; entre 500.000 i 999.999,¹⁰ i més d'1.000.000.

A Catalunya només hi ha un municipi amb més d'1.000.000 d'habitants, Barcelona, i amb els municipis més grans de 50.000 habitants constitueix les grans àrees urbanes de Catalunya: 23 municipis agrupen el 55% de la població catalana.

Les llars de dues persones són les més representades a tot el territori català (excepte als municipis amb menys de 2.000 habitants) i la seva proporció és directament proporcional a la dimensió del municipi, com més gran és el nucli de població més gran és la presència de llars de dues persones.

.....
10. No hi ha cap municipi d'aquesta dimensió a Catalunya.

Taula 21.

Distribució de municipis i de població segons la dimensió del municipi. Catalunya, 2007

	Municipi (%)	Habitants (%)
Menys de 2.000 habitants	64,27	5,01
De 2.000 a 9.999 habitants	23,78	14,22
De 10.000 a 49.999 habitants	9,51	25,87
De 50.000 a 499.999 habitants	2,33	32,78
1.000.000 d'habitants o més	0,11	22,12
Total	100	100

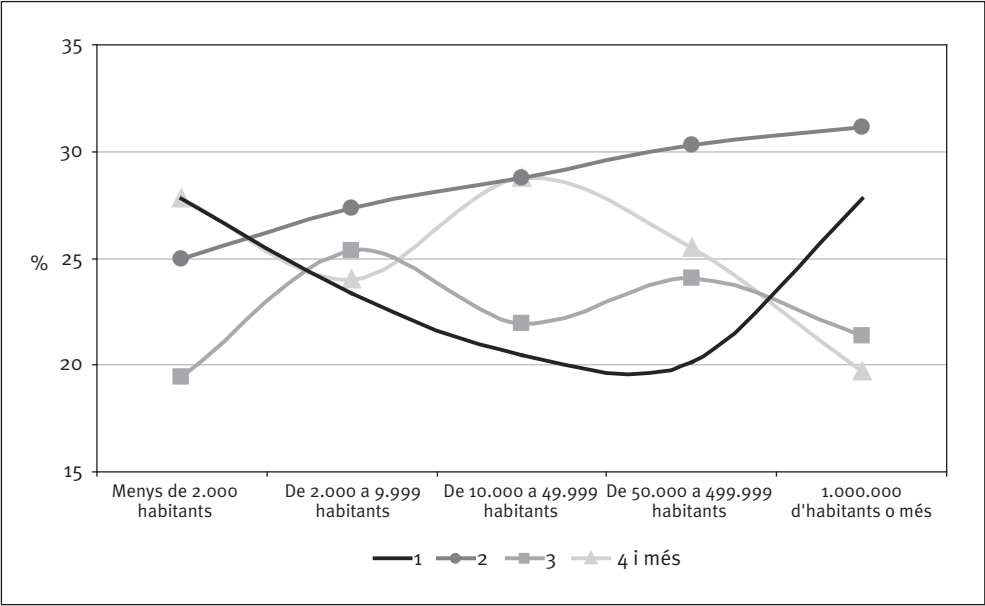
Font: Elaboració pròpia amb dades de l'*Anuari estadístic de Catalunya, 2007* (IDESCAT).

Les llars d'una sola persona tenen la màxima representativitat en els municipis rurals de menys de 2.000 habitants (on són les majoritàries) i a Barcelona. A la resta de municipis ocupen la tercera posició. Als municipis més petits són reflex de la població envellida i a Barcelona es barreja envelliment i una nova opció residencial.

La segona posició l'ocupen les llars de quatre persones als municipis entre 10.000 i 500.000 habitants, que acullen llars familiars, tant joves amb fills petits com grans amb fills grans (sobretot als municipis més grans).

Si aquesta descripció s'acompanya de la tipologia de les llars segons la dimensió del municipi, s'observa que les llars amb més membres coincideixen amb els nuclis familiars complets. Les llars de parelles amb fills tenen una representació superior al 40% en els municipis entre 2.000 i 500.000 habitants. L'elecció residencial de les famílies no sembla ser ni la ciutat de Barcelona ni els petits nuclis, però sí que ho són de les llars de solitaris, que mostren, però, la doble cara de l'envelliment: rural i urbà. La ciutat, a més, atreu un altre tipus d'opció residencial en solitari: els *singles* (López i Pujadas, 2011).

Gràfic 38.
Distribució de les llars segons el nombre de persones i segons la dimensió del municipi. Catalunya, 2007

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Taula 22.
Distribució de les llars segons el nombre de persones i segons la dimensió del municipi. Catalunya, 2007 (%)

Nombre de persones a la llar	Menys de 2.000 habitants	De 2.000 a 9.999 habitants	De 10.000 a 49.999 habitants	De 50.000 a 499.999 habitants	1.000.000 d'habitants o més
1	27,8	23,3	20,5	20,1	27,8
2	25,0	27,3	28,8	30,3	31,1
3	19,4	25,3	22,0	24,1	21,4
4 o més	27,8	24,0	28,8	25,5	19,7
Total	100	100	100	100	100

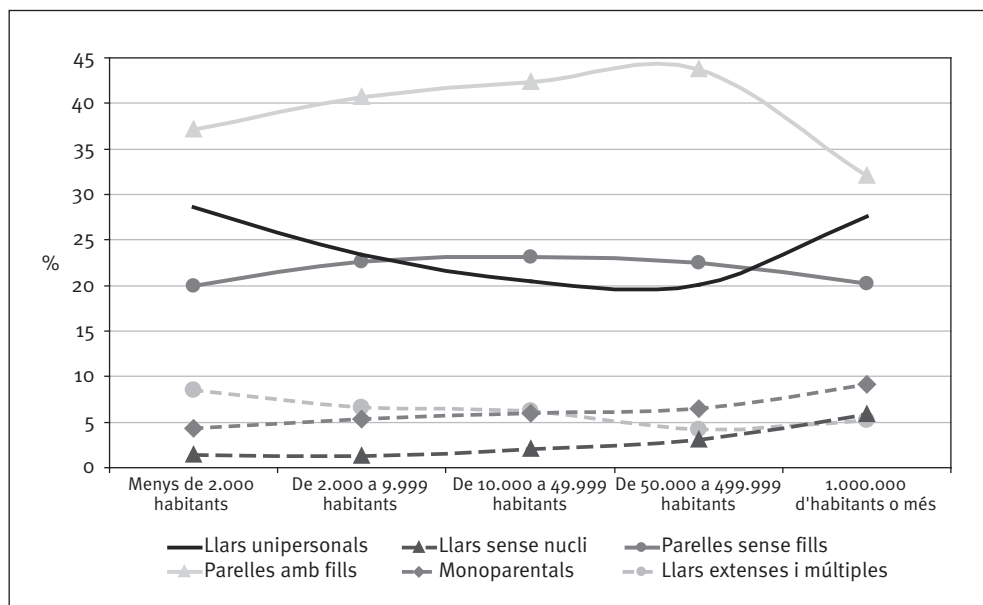
Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

El pes de llars monoparentals i de llars sense nucli augmenta proporcionalment amb la dimensió del municipi, de manera que destaca altre cop la gran ciutat com a motor de nous comportaments.

Les llars extenses conserven la seva major representativitat en els nuclis rurals, cosa que reforça la troncalitat familiar de les tres generacions. No és aquest el model de llars extenses a la ciutat de Barcelona, on aquest tipus de llar augmenta la representativitat que tenia en relació amb els municipis de més de 50.000 habitants, pel fet que aquest model creix entre la població de nacionalitat estrangera.

Gràfic 39.

Distribució de les llars segons el tipus i segons la dimensió del municipi. Catalunya, 2007

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Taula 23.

Distribució de les llars segons el tipus i segons la dimensió del municipi. Catalunya, 2007

	Menys de 2.000 habitants	De 2.000 a 9.999 habitants	De 10.000 a 49.999 habitants	De 50.000 a 499.999 habitants	1.000.000 d'habitants o més
Llars unipersonals	28,6	23,3	20,4	20,1	27,6
Llars sense nucli	1,4	1,3	2,1	3,0	5,8
Parelles sense fills	20,0	22,7	23,1	22,5	20,2
Parelles amb fills	37,1	40,7	42,3	43,8	32,0
Monoparentals	4,3	5,3	5,9	6,5	9,1
Llars extenses i múltiples	8,6	6,7	6,2	4,2	5,2
Total	100	100	100	100	100

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

La raó que les llars més familiars i més grans es concentrin en els municipis d'entre 2.000 i 500.000 habitants, la majoria dels quals són metropolitans, cal cercar-la en la mobilitat residencial causada pel *boom* immobiliari dels darrers anys, que ha sobreencarit els centres i ha desbordat la construcció a la perifèria. Aquest fet ha tingut un gran impacte territorial (Alabart; López, 2007).

⑥ Una perspectiva longitudinal

En aquest apartat s'estudia la dinàmica de les llars a través de les transformacions pel que fa a la tipologia entre la situació inicial de la llar l'any 2001 i la situació final l'any 2005, i els motius del canvi atenent les altes i les baixes. Malauradament, la poca profunditat temporal del PaD no permet encara copsar un itinerari familiar complet, que requeriria més de trenta anys. En qualsevol cas, el seguiment longitudinal de les llars d'aquest curt període permet observar les llars que presenten més canvis (les més transitòries) i les llars que tenen més estabilitat en el temps.

Des dels anys 2001 fins al 2005, el 17% de les llars ha patit alguna transformació pel que fa a la seva tipologia. Les llars més estables en aquest període han estat les llars unipersonals i les llars de parelles amb fills; les llars més canviants han estat les monoparentals i les de parelles sense fills.

Les llars unipersonals presenten poc canvi en el període estudiat, només el 6,8% presenta alguna diferència respecte de la llar entrevistada a l'inici. De les llars que canvien, el 50% passen de viure en solitari a viure en parella, per tant, passen a formar una llar de parella sense fills. La resta formen llars monoparentals (els solitaris passen a viure amb un fill o bé el fill torna a viure amb algun dels seus progenitors) i llars sense nucli (passen a compartir l'habitatge amb alguna altra persona).

El 13% de les llars de parelles amb fills han canviat durant les quatre primeres onades del Panel. El 50% de les llars que s'han transformat han passat a formar una llar de parella sola, és a dir, que els fills s'han emancipat: el 21% han passat a formar una llar extensa o múltiple (persones que van a viure amb els fills o bé fills que van a viure amb els pares); el 17% han passat a formar llars monoparentals, ja sigui per viduitat o per ruptura, i el 12% han format llars unipersonals.

Taula 24.

Llars que han canviat la tipologia. Catalunya, 2001 a 2005

	Unipersonal	Més d'una persona sense nucli	Parella sola	Parella amb fills	Extensa i múltiple	Monoparental	Total
Unipersonal	93,20%	1,20%	3,30%	0,50%	0,20%	1,60%	100,0%
Més d'una persona sense nucli	13,20%	79,20%	2,80%	4,70%	0,00%	0,00%	100%
Parella sola	8,30%	0,00%	73,70%	15,80%	1,80%	0,40%	100%
Parella amb fills	1,60%	0,00%	6,50%	87,00%	2,70%	2,20%	100%
Extensa i múltiple	3,00%	1,50%	8,10%	11,90%	74,10%	1,50%	100%
Monoparental	17,30%	0,60%	3,00%	5,40%	4,80%	69,00%	100%

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

El 20% de les llars sense nucli a la primera onada, anys 2000-2001, han variat la morfologia fins a la cinquena onada del Panel. D'aquestes, el 63,43% han passat a formar una llar unipersonal per *contracció* de la llar per defunció o canvi de residència de l'altre membre o dels altres membres.

El 25,9% de les llars extenses i múltiples han variat la tipologia durant el període estudiat. D'aquestes, el 45,90% han passat a ser llars de parelles amb fills (s'ha perdut el membre de fora de l'estricta nucli familiar, per exemple un ascendent) i el 31,27% han passat a ser una llar de parella sense fills.

El 26,30% de les llars que presentaven una morfologia inicial de parella sense fills han canviat la tipologia. D'aquestes, el 60,08% passen a ser llars de parelles amb fills, és a dir, que es tractava de llars amb nius sense fer servir i el 8,30% es converteixen en llars unipersonals per defunció i/o ruptura.

La tipologia que més ha variat ha estat la de les llars monoparentals, en un 31%. D'aquestes, el 55,86% han derivat cap a llars unipersonals, per defunció del progenitor o per emancipació del fill, i el 17,5% han passat a formar llars de parella amb fills, fet que potser obeeix a la reconstitució de les llars amb la parella del progenitor.

Els motius d'altres i baixes de persones a les llars reflecteixen aquesta dinàmica, tot i que no recullen bé l'itinerari d'una llar, atès l'ampli percentatge de la categoria "Altres motius".

El 26,17% de canvis pel que fa a motius d'alta s'han produït pel naixement o adopció d'un fill i el 24,84% per la formació d'una parella.

Els motius de les baixes són complementaris als motius d'alta, el 51,69% de les baixes a les llars es produeixen per la creació d'una llar nova; el 19,48% per defunció, i l'11,92% per institucionalització (residència de gent gran).

Taula 25.
Motius de baixes a les llars. Catalunya, 2001 a 2005

	%
Creació d'una llar on no viuen altres persones	51,69
Fills que marxen amb els pares per separació dels pares	2,90
Integració a una llar on ja viuen altres persones	10,47
Marxa temporal (estudis, feina, viatge...)	1,61
Defunció	19,48
Altres motius (desaparició, institucionalització...)	11,92
Membre que marxa per separació/desaparició	1,93
Total	100

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Taula 26.
Motius d'altres a les llars. Catalunya, 2001 a 2005

	%
Naixement, adopció, custòdia de fill	26,14
Alta per formar parella amb un membre de la llar	24,84
Alta per acabament d'estudis o feina	4,71
Alta per tenir cura d'un membre de la llar o per ser la persona de qui es té cura	1,95
Alta per altres motius	41,72
Altres	0,65
Total	100

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Taula 27.
Motius de baixes a les llars segons el tipus de llar. Catalunya, 2001 a 2005 (%)

	Creació d'una nova llar on no viuen altres persones	Fills que marxen amb els pares per separació dels pares	Integració a una llar on ja viuen altres persones	Marxa temporal (estudis, feina, viatges...)	Defunció	Altres motius (institucionalització, desaparició...)	Membre que marxar per separació/ desaparició	Total
Unipersonal	0,00	0,00	0,00	0,00	90,91	9,09	0,00	100
Sense nucli	53,01	1,20	19,28	4,82	7,23	14,46	0,00	100
Parella sense fills	16,33	0,00	6,12	0,00	69,39	0,00	8,16	100
Parella amb fills	65,10	5,10	7,06	2,35	7,75	10,20	2,75	100
Monoparentals	64,29	2,86	11,43	0,00	12,86	8,57	0,00	100
Extenses i múltiples	41,55	1,41	14,08	0,00	22,54	19,72	0,70	100

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

Taula 28.
Motius d’altes a les llars segons el tipus de llar. Catalunya, 2001 a 2005 (%)

	Naixement, adopció d'un fill	Alta per formar parella amb membre de la llar	Alta per acabament d'estudis o feina	Alta per tenir cura d'un membre o ésser cuidat	Alta per altres motius	Altres	Total
Unipersonal	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00	100
Sense nucli	0,00	1,00	4,00	0,00	93,00	2,00	100
Parella sense fills	0,00	88,80	4,00	0,00	7,20	0,00	100
Parella amb fills	62,78	12,56	1,35	2,24	19,73	1,35	100
Monoparentals	7,69	0,00	11,57	0,00	80,77	0,00	100
Extenses i múltiples	13,57	10,00	9,29	4,29	62,86	0,00	100

Font: Elaboració pròpia amb dades del PaD (Fundació Jaume Bofill).

7 Conclusions

Aquest treball té com a objectiu analitzar l'evolució, l'estructura i la composició de les llars a Catalunya, tant des d'una perspectiva transversal com longitudinal, a partir de l'explotació de les dades sobre llars i famílies del PaD.

Si bé és cert que hi ha altres fonts més exhaustives per estudiar les llars i les famílies al territori català, no tenen la mateixa actualitat ni tampoc permeten fer una anàlisi longitudinal.

Tot i que el valor del PaD rau, entre altres motius, a permetre una aproximació longitudinal als canvis experimentats a les llars catalanes, l'encara jove trajectòria de l'enquesta no permet comptar amb la profunditat temporal suficient per valorar processos i itineraris en el curs de vida d'una llar.

La tipologia de les llars a Catalunya i les característiques de les persones que les integren han experimentat transformacions profundes des dels anys vuitanta. És el resultat d'una sèrie de canvis en la dinàmica demogràfica i estils de vida que es donen al sud d'Europa amb un calendari més tardà que a altres regions de l'Europa occidental i del nord, però amb gran intensitat.

El treball que aquí s'ha presentat inclou tres grans apartats: en un primer bloc s'ha fet referència a les dinàmiques demogràfiques recents de Catalunya, on es descriuen els canvis en les pautes de comportament en matèria de fecunditat,

nupcialitat, cohabitació i ruptura, i es valora l'impacte que aquesta evolució ha generat sobre la dimensió, la tipologia i la composició de les llars.

En un segon bloc s'ha examinat la dimensió, la tipologia de les llars i les característiques de les persones que hi resideixen a partir de l'explotació del PaD corresponent a la sisena onada (2007), i s'ha comparat amb altres moments i amb altres fonts, com el Cens, que permet tenir una profunditat temporal més gran. S'ha posat l'èmfasi tant en els canvis com en la dualitat que presenta la composició de persones que resideixen en cada tipus de llar.

Aquí també s'ha abordat com la nacionalitat, el nivell d'ingressos o el règim de tinença de l'habitatge presenten una distribució diferencial d'acord amb la tipologia de la llar. Finalment, un aspecte que no s'ha volgut obviar és la diferent distribució de les llars sobre el territori català i l'especialització de les llars sobre l'espai.

En un tercer bloc s'han estudiat els canvis a les llars catalanes des d'una perspectiva longitudinal, per a la qual cosa s'han analitzat les variacions en la tipologia de les llars des del moment inicial (la primera onada, 2001) fins a la quarta onada (2005) atenent les altes i baixes i els motius que les han generat.

A tall de conclusions, els resultats d'aquest treball confirmen que l'estructura envellida de la població catalana, els nous comportaments demogràfics en matèria de fecunditat, formació i dissolució de la parella i l'arribada d'un gran contingent de població estrangera esdevenen tres grans elements configuradors de la tipologia de les llars a Catalunya i de la seva, de vegades *contradictòria*, composició, que combina estructures envellides amb nous comportaments residencials.

D'aquesta manera, la fecunditat baixa i tardana incideix en la reducció del nombre de persones a la llar, fet que contrasta amb l'emancipació tardana, que al seu torn contraresta la ràpida reducció del nombre de membres en les unitats residencials.

La fecunditat tardana també pot fer augmentar el nombre de nuclis de parelles sense fills, que es veu eclipsat per l'increment de parelles sense fills de *niu buit* com a efecte de l'envelliment de la població.

La veritable transformació ve donada per la introducció de la ruptura (divorci i separació) a l'Estat espanyol l'any 1981, que implica la flexibilització i reversibilitat en les formes de convivència. La ruptura implica un augment del nombre de llars, una reducció de la dimensió mitjana de les llars i una diversificació de la tipologia: creixement de les llars unipersonals i monoparentals, i presència de llars reconstituïdes, entre d'altres.

L'augment de l'esperança de vida unit a una davallada de la fecunditat sense precedents implica un envelliment de la població, i això té repercussions molt importants en l'estructura i composició de les llars. Els beneficiaris dels anys guanyats a la vida són les persones grans, més anys viscuts i en millors condicions implica una independència residencial més gran de les persones d'edat. Per tant, l'envelliment provoca l'augment de les llars de parelles de niu buit. D'altra banda, però, de l'allargament de l'esperança de vida no se'n beneficien de la mateixa manera els homes i les dones; la sobremortalitat masculina genera llars unipersonals de dones grans i vídues, que contrasten amb les noves pautes de residència en solitari.

Finalment, l'arribada massiva de població estrangera, sobretot extracomunitària, genera l'augment en tipologies de llars que estaven en franc retrocés, com ara les llars extenses o múltiples i les llars sense nucli, i dissolen la composició tradicional familiar de les tres generacions pròpies de les llars complexes.

Aquests són, doncs, els factors que configuren avui les llars catalanes.

Les llars a Catalunya són cada cop més petites quant a nombre de persones que hi resideixen. Segons dades del PaD, l'any 2007 la dimensió mitjana de les llars a Catalunya era de 2,7 persones. Aquest tipus de llars creixen a un ritme més ràpid que la població i l'increment de la dimensió es produeix únicament a les llars de menor dimensió.

La tipologia de llars a Catalunya es diversifica i es *desfamiliaritza*, guanyen importància les llars unipersonals i altres formes fora de l'estricta nucli familiar simple

complet (llars monoparentals, llars sense nucli). Tot i això, continua predominant la parella amb fills, que agrupa el 39,5% de les llars catalanes; seguides, però, de les llars unipersonals, que apleguen el 23%; de les parelles sense fills (21,8%), i de les monoparentals (7%).

Nous comportaments, velles estructures i jove població estrangera conviuen en la composició de les llars.

Les llars unipersonals a Catalunya representen el 23% del total de les llars, on resideix el 6,8% de la població. El rostre predominant de les persones que viuen soles és femení i més gran de 65 anys. Malgrat aquest protagonisme, cal destacar el 18,5% d'homes que viuen sols entre els 30 i els 50 anys, i la importància de la solteria i la ruptura en la gènesi d'aquest tipus de llar, que supera la viduïtat, que havia estat l'estat civil tradicional.

Les llars sense nucli representen el 3,3% de les llars, on resideix el 3,2% de la població. El perfil de la població que viu en llars sense nucli és masculina, en edats joves i adultes, i femenina en edats avançades. Dos processos expliquen aquesta composició: les llars sense nucli de persones grans reflecteixen una situació de *contracció* de l'estructura nuclear anterior i, en canvi, les llars sense nucli de persones joves reflecteixen les noves situacions de convivència, com el fet de compartir habitatge, sobretot entre la població estrangera.

Les llars de parelles sense fills a Catalunya representen el 21,8% de les unitats residencials, on viu el 19,2% de la població. Tot i que aquest nucli presenta una doble composició, parelles joves que no tenen fills i parelles grans (niu buit), l'edat avançada de la població catalana afavoreix l'avantatge del perfil envellit d'aquest tipus de llar.

Les llars de parelles amb fills constitueixen la forma de residència majoritària, representen el 39,5% de les llars, on viu el 53,2% de la població catalana. Tot i el protagonisme que tenen, van perdent efectius en benefici d'altres tipus de llar. La composició dels seus membres deixa veure una estructura envellida:

més d'un terç de les parelles tenen més de 50 anys. Es tracta de parelles grans amb fills grans.

Les llars monoparentals representen el 7% de les llars catalanes, on resideix el 6,5% de la població. Més del 86% de persones generadores de llars monoparentals són dones. El perfil predominant són dones menors de 49 anys que han generat una llar monoparental després d'una ruptura o en solitari; tot i això, roman l'herència d'una monoparentalitat clàssica, envellida i vídua.

Les llars extenses i múltiples representen el 5% i el 0,6% respectivament del total d'unitats residencials, on resideix l'11% de la població. Les llars han sofert un procés de nuclearització i han anat perdent complexitat; d'aquesta manera, ha decrescut el seu pes específic, però no pas entre la població estrangera, que ha transformat la composició de les llars complexes, que han passat de reflectir l'estructura tradicional familiar formada per tres generacions a diversificar la composició.

La població estrangera rejoveneix l'estructura de la població i també de les llars, forma llars menys nombroses i més complexes, atès que encara no ha tingut temps de consolidar la seva estada.

La tipologia i composició de llars descrita a Catalunya no es distribueix, però, de manera homogènia per tot el territori català. Els centres de les àrees urbanes s'especialitzen en llars poc familiars, amb gran representació de llars unipersonals; mentre que els municipis mitjans s'especialitzen en llars familiars de parelles amb fills i més nombroses. Les raons cal cercar-les en la mobilitat residencial causada pel *boom* immobiliari dels darrers anys, que ha sobreencarit els centres i ha desbordat la construcció a la perifèria.

8 Bibliografia

AJA, E.; ARANGO, J.; OLIVER, J. (2009). *La inmigración en tiempos de crisis. Anuario de la inmigración en España*. Barcelona: Cidob.

ALABART, A.; LÓPEZ, C. (2007). “Familias, hogares y viviendas en las regiones metropolitanas. El caso de Barcelona”. *Cadernos Metropole* (núm. 17, pàg. 81-102). Sao Paulo: Observatorio das Metropoles.

BAYONA, J. (2007). “La estructura del hogar como reflejo de una primera etapa del proceso migratorio: el caso de la ciudad de Barcelona”. *Papeles de Geografía* (núm. 45-46, pàg. 5-26).

CABRÉ, A. (dir.) (2007). *La constitución familiar en España*. Bilbao: BBVA.

CASTRO MARTÍN, T. (1999). “Pautas recientes en la formación de pareja”. *Revista Internacional de Sociología* (núm. 23 pàg. 61-94). Madrid: CIS.

GUISANDE, C. (2008). “Dinàmica demogràfica i composició de les llars a Catalunya”. *Nota d'Economia* (núm. 91, pàg. 9-30). Barcelona: Generalitat de Catalunya.

HAMMEL, E.A.; LASLETT, P. (1974). “Comparing household structure over time and between culture a Comparative Studies”. *Society and History* (núm. 13, 1974, pàg. 73-109).

IGLESIAS DE USSEL, J. (1998). *La familia y el cambio político en España*. Madrid: Tecnos.

LESTHAEGHE, R. (1991). "The Second Demographic Transition in Western Countries: An Interpretation". Ponència presentada al Simposi Internacional: Mutació del Sistema de Valors en les Societats Europees i Magrebines. Institut Català d'Estudis Mediterranis.

LÓPEZ, C. (2008). "Famílies a Barcelona: diversitat, dinàmiques i estructures". *Barcelona Societat* (núm. 15, pàg. 5-24). Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

LÓPEZ, C.; PUJADAS, I. (2011). "Transformaciones sociodemográficas y territoriales de los hogares en España". *Boletín de la AGE* (núm. 55, pàg. 153-182). Múrcia: Asociación de Geógrafos Españoles.

REQUENA, M. (2001). "Los hogares en Europa, con especial referencia a España". A: *Condiciones de vida en España y en Europa. Estudio basado en el Panel de Hogares de la Unión Europea*. Madrid: Instituto Nacional de Estadística (pàg. 31-74).

SOLSONA, M.; TREVIÑO, R. (1990). *Estructuras familiares en España*. Madrid: Ministerio de Asuntos Sociales. Instituto de la Mujer.

VAN DE KAA, D. (1987). "The Second Demographic Transition". *Population Bulletin* (vol. 42, núm. 1, pàg. 1-57). Washington: Population Reference Bureau.

9 Índex de gràfics i taules

Índex de gràfics

Gràfic 1. Taxa bruta de natalitat. Catalunya i Espanya, 1975-2009	25
Gràfic 2. Indicador sintètic de fecunditat. Catalunya i Espanya, 1975-2009	25
Gràfic 3. Mitjana d'edat amb el primer fill. Catalunya i Espanya, 1975-2009	25
Gràfic 4. Proporció de fills de mare no casada. Catalunya i Espanya, 1975-2009	25
Gràfic 5. Taxes específiques de fecunditat per edat. Catalunya, 1975, 1991, 2001 i 2009	26
Gràfic 6. Taxa bruta de nupcialitat. Catalunya i Espanya, 1976-2009	28
Gràfic 7. Indicador conjuntural de primonupcialitat. Catalunya i Espanya, 1976-2009	28
Gràfic 8. Mitjana d'edat a la primonupcialitat. Catalunya, homes i dones, 1976-2009	28
Gràfic 9. Percentatge de matrimonis catòlics i exclusivament civils. Catalunya, 1976-2009	28
Gràfic 10. Taxes específiques de primonupcialitat femenines. Catalunya, 1976, 1991, 2001 i 2009	29
Gràfic 11. Taxes brutes de ruptura. Catalunya i Espanya, 1998-2009	30
Gràfic 12. Taxes brutes de separació i divorci. Catalunya, 1998-2009	30
Gràfic 13. Esperança de vida en néixer. Catalunya, homes i dones, 1975-2008	32
Gràfic 14. Índex d'envelliment. Catalunya i Espanya, 1975-2010	32
Gràfic 15. Taxa bruta d'immigració de nacionalitat estrangera. Catalunya i Espanya, 2000-2009	33

Gràfic 16. Percentatge de població de nacionalitat estrangera. Catalunya i Espanya, 1996-2010	33
Gràfic 17. Estructura de la població. Sexe i edat. Catalunya, 1981	35
Gràfic 18. Estructura de la població. Sexe i edat. Catalunya, 1991	35
Gràfic 19. Estructura de la població. Sexe i edat. Catalunya, 2001	35
Gràfic 20. Estructura de la població. Sexe i edat. Catalunya, 2010	35
Gràfic 21. Taxa de creixement anual r% de les llars i les persones. Catalunya, 1970-2001	42
Gràfic 22. Taxa de creixement anual de les llars segons el nombre de persones. Catalunya, 1991-2001	43
Gràfic 23. Taxa de creixement de les llars segons el tipus. Catalunya, 1981-1991 i 1991-2001	47
Gràfic 24. Persones que viuen soles segons sexe i grups d'edat. Catalunya, 2007	51
Gràfic 25. Persones que viuen soles segons sexe i estat civil. Catalunya, 2007	51
Gràfic 26. Persones que viuen en llars sense nucli segons sexe i edat. Catalunya, 2007	53
Gràfic 27. Persones que viuen en llars sense nucli segons estat civil. Catalunya, 2007	53
Gràfic 28. Persones que viuen en llars de parelles sense fills segons sexe i edat. Catalunya, 2007	55
Gràfic 29. Persones que viuen en llars de parelles sense fills segons sexe i estat civil. Catalunya, 2007	55
Gràfic 30. Parelles que viuen en llars de parelles amb fills segons sexe i edat. Catalunya, 2007	56
Gràfic 31. Parelles que viuen en llars de parelles amb fills segons sexe i estat civil. Catalunya, 2007	56
Gràfic 32. Fills que viuen en llars de parelles amb fills segons sexe i edat. Catalunya, 2007	57
Gràfic 33. Pares i mares generadors de llars monoparentals segons sexe i edat. Catalunya, 2007	59
Gràfic 34. Pares i mares generadors de llars monoparentals segons sexe i estat civil. Catalunya, 2007	59
Gràfic 35. Persones que viuen en llars extenses i múltiples segons sexe i edat. Catalunya, 2007	61
Gràfic 36. Tipologia de llars segons el nivell d'ingressos familiars anuals. Catalunya, 2007	70
Gràfic 37. Règim de tinença de l'habitatge. Catalunya, 2007	73

Gràfic 38. Distribució de les llars segons el nombre de persones i segons la dimensió del municipi. Catalunya, 2007	77
Gràfic 39. Distribució de les llars segons el tipus i segons la dimensió del municipi. Catalunya, 2007	78

Índex de taules

Taula 1. Llars i població segons el nombre de persones. Catalunya, 2001 i 2007	44
Taula 2. Distribució de les llars i de la població segons les llars. Catalunya, 1981, 1991 i 2001	48
Taula 3. Distribució de les llars i les persones segons el tipus de nucli. Catalunya, 2001-2007	49
Taula 4. Persones que viuen soles segons sexe i grups d'edat. Catalunya, 2007	51
Taula 5. Persones que viuen soles segons sexe i estat civil. Catalunya, 2007	51
Taula 6. Persones que viuen en llars sense nucli segons sexe i edat. Catalunya, 2007	53
Taula 7. Persones que viuen en llars sense nucli segons estat civil. Catalunya, 2007	53
Taula 8. Persones que viuen en llars de parelles sense fills segons sexe i edat. Catalunya, 2007	55
Taula 9. Persones que viuen en llars de parelles sense fills segons estat civil. Catalunya, 2007	55
Taula 10. Parelles que viuen en llars de parelles amb fills segons sexe i edat. Catalunya, 2007	57
Taula 11. Parelles que viuen en llars de parelles amb fills segons sexe i estat civil. Catalunya, 2007	57
Taula 12. Fills que viuen en llars de parelles amb fills segons sexe i edat. Catalunya, 2007	57
Taula 13. Pares i mares generadors de llars monoparentals segons sexe i edat. Catalunya, 2007	59
Taula 14. Pares i mares generadors de llars monoparentals segons sexe i estat civil. Catalunya, 2007	59
Taula 15. Persones que viuen en llars extenses i múltiples segons sexe i edat. Catalunya, 2007	61
Taula 16. Població segons nacionalitat i tipus de llar. Catalunya, 2007	68
Taula 17. Població segons tipus de nacionalitat i tipus de llar. Catalunya, 2007	68
Taula 18. Tipologia de llars segons el nivell d'ingressos familiars anuals. Catalunya, 2007	71

Taula 19. Llindars de risc de pobresa. Catalunya, 2007	71
Taula 20. Règim de tinença de l'habitatge. Catalunya, 2007	74
Taula 21. Distribució de municipis i de població segons la dimensió del municipi. Catalunya, 2007	76
Taula 22. Distribució de les llars segons el nombre de persones i segons la dimensió del municipi. Catalunya, 2007	77
Taula 23. Distribució de les llars segons el tipus i segons la dimensió del municipi. Catalunya, 2007	79
Taula 24. Llars que han canviat la tipologia. Catalunya, 2001 a 2005	84
Taula 25. Motius de baixes a les llars. Catalunya, 2001 a 2005	85
Taula 26. Motius d'altres a les llars. Catalunya, 2001 a 2005	86
Taula 27. Motius de baixes a les llars segons el tipus de llar. Catalunya, 2001 a 2005	86
Taula 28. Motius d'altres a les llars segons el tipus de llar. Catalunya, 2001 a 2005	87

INFORMES BREUS

- 1 **Les desigualtats educatives a Catalunya: PISA 2003**
Ferran Ferrer (dir.), Gerard Ferrer i José Luis Castel
- 2 **El paper crucial del professorat. Atraure, preparar i mantenir professors de qualitat**
OCDE. Polítiques d'Educació i de Formació
- 3 **El procés de normalització d'estrangers 2005. Balanç i perspectives**
Maria Helena Bedoya Muriel i Eduard Solé Alamarja
- 4 **Itineraris de formació i inserció laboral dels joves a Catalunya**
Rafael Merino i Maribel García
- 5 **Els imams de Catalunya: rols, expectatives i propostes de formació**
Jordi Moreras
- 6 **Sisena hora: una oportunitat o una dificultat per avançar?**
Joaquín Garín, Isabel Sánchez i Jesús Viñas
- 7 **Joves i política**
Núria Valls i Andrea Borison
- 8 **Els sistemes educatius als països d'origen de l'alumnat immigrant. Una aproximació**
Miquel Àngel Alegre, Ricard Benito i Sheila González
- 9 **Els plans educatius d'entorn: debats, balanç i reptes**
Miquel Àngel Alegre i Jordi Collet
- 10 **Formació i professionalització del professorat de secundària a Catalunya**
Gemma Tribó
- 11 **La desafecció política a Catalunya. Una mirada qualitativa**
Ismael Blanco i Pau Mas
- 12 **Històries d'immigració: la comprensió dels patrons de rendiment escolar dels joves immigrants nous**
Carola Suárez-Orozco i Marcelo Suárez-Orozco
- 13 **L'educació catalana a la premsa**
Jaume Carbonell i Sebarroja i Antoni Tort i Bardolet
- 14 **Simbologies en l'espai públic. Els debats sobre l'ús del *hijab* a Europa**
Jordi Moreras
- 15 **Actituds, comportament polític i xarxes organitzatives dels immigrants a la ciutat de Barcelona**
Laura Morales i Eva Anduiza (directores), Laia Jorba, Josep San Martín i Amparo González
- 16 **Les responsabilitats legals en les activitats educatives realitzades més enllà del temps lectiu**
Neus Soriano, Ramon Plandiura i Eva Izquierdo
- 17 **El salari de reserva de les dones desocupades a Catalunya**
Dídac Queralt Jiménez
- 18 **Models educatius familiars a Catalunya**
Javier Elzo Imaz (coordinador), María Teresa Laespada Martínez i Ana Martínez Pampliega
- 19 **L'escola del segle XXI. Una mirada des de la societat civil**
Mireia Cívís i Zaragoza, Jordi Riera i Romaní, Annabel Fontanet i Caparrós i Elena S. Ojando i Pons
- 20 **Les persones en situació de sense llar de Barcelona: perfils, estat de salut i atenció sanitària**
Joan Uribe i Sara Alonso
- 21 **Crònica de la Llei d'Educació de Catalunya**
Ramon Farré Roure

- 22 **De l'acollida a la ciutadania: la formació de la població adulta immigrada**
Xavier Aranda, Miquel Casanovas, Alfons Formariz (coordinador) i Pep Vidal
- 23 **El reagrupament familiar a Catalunya, una aproximació qualitativa**
Rosalina Alcalde, Andreu Domingo, Diana López, Jordi Bayona i Amparo González
- 24 **Trajectòries sociolaborals de la població immigrada. Factors explicatius**
Sarai Samper, Raquel Moreno (D-CAS, Col·lectiu d'Analistes Socials)
- 25 **L'opinió dels catalans sobre la immigració**
Mónica Méndez Lago
- 26 **Continuar o abandonar. L'alumnat estranger a l'educació secundària**
Carles Serra i Josep Miquel Palaudàries
- 27 **Impacte de la crisi econòmica en la immigració internacional a Catalunya l'any 2008**
Andreu Domingo i Albert Sabater
- 28 **De l'aula d'acollida a l'aula ordinària. Orientacions per a la transició**
Ricard Benito Pérez i Sheila González Motos
- 29 **Educació i ascens social a Catalunya**
Xavier Martínez Celorrio i Antoni Marín Saldo
- 30 **Mercat de treball i polítiques actives d'ocupació**
Maria Caprile Elola-Olaso i Jordi Potrony Hernando
- 31 **Els patis de les escoles: espais d'oportunitats educatives**
IPA Espanya, Associació Internacional pel Dret dels Infants a Jugar
Imma Marín (directora), Cris Molins, Maite Martínez, Esther Hierro i Xavier Aragay
- 32 **Canvis a curt termini en la identificació nacional a Catalunya**
María José Hierro Hernández
- 33 **Les llengües a Catalunya, 2001-2005**
Albert Fabà i Mireia Llaberia
- 34 **Conciliar per educar**
Esther Sánchez Torres. Amb les aportacions de Cristina Brullet, Dolors Comas d'Argemir, Miquel Martínez i Sara Pons
- 35 **Famílies, escola i èxit. Millorar els vincles per millorar els resultats**
Jordi Collet i Antoni Tort (coordinadors)
- 36 **Nous comportaments residencials a les llars catalanes**
Cristina López Villanueva

Les llars a Catalunya han experimentat transformacions profundes des dels anys vuitanta. La seva tipologia i la seva composició són el resultat d'una sèrie de canvis en la dinàmica demogràfica i els estils de vida relacionats amb la fecunditat, la formació i dissolució de les parelles, l'envelliment de les estructures de població i la recent arribada de població estrangera.

Informes breus #36

PaD

Panel
de Desigualtats
a Catalunya

2001-2011

10
anys

El PaD és una enquesta longitudinal anual que des de l'any 2001 proveeix dades per a l'estudi de les desigualtats i les condicions de vida de la societat catalana amb èmfasi especial en les desigualtats educatives.

El PaD rep el suport de:

 Obra Social "la Caixa"